

Хмельницький національний університет
Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра міжнародної політології та комунікації

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

МІГРАЦІЙНА КРИЗА В ЄС: АНАЛІЗ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХІВ ПОДОЛАННЯ

Галузь знань 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Освітня програма – Країнознавство

НОМЕР ЗАЛІКОВКИ ШИФР 291

Виконала студентка групи МВКм -20-1 _____ Я. Л. Полянська
підпис, дата ініціали, прізвище

Науковий керівник роботи _____ В. В. Дячок
підпис, дата ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

В. О. Зав. кафедри _____ О. А. Посвістак
підпис, дата ініціали, прізвище

2021

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра міжнародної комунікації та політології
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітня програма: Країнознавство

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри
міжнародної комунікації та політології
д.п.н. О. А. Посвистак

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Полянській Яні Людвігівні

1. Тема роботи: «Міграційна криза в ЄС: аналіз причин виникнення та шляхів подолання» затверджена наказом по університету від 25.08.2021 р. № 102
2. Строк подання студентом роботи на кафедру 13.12.2021 р.
3. Вихідні дані до роботи: матеріали інформаційно-аналітичних центрів, наукових статей, доповідей, міжнародних організацій, статистичні звіти, публікації в ЗМІ, Інтернет, періодичні видання.
4. Працюючи над темою, студентці потрібно розробити наступні питання:
 - визначити поняття «міграція» та сфери поширення, види;
 - з'ясувати причини виникнення міграційних процесів на теренах Європейського Союзу;
 - проаналізувати міграційну політику ЄС та РЄ, описати напрями роботи;
 - охарактеризувати сучасні російсько-білоруські відносини;
 - докладно дослідити основні напрями вирішення проблеми захисту кордонів ЄС;
 - описати шляхи подолання сучасної міграційної кризи.
5. Дата видачі завдання «01» вересня 2021 р.

Науковий керівник _____ Дячок В. В.
Завдання прийняла до виконання _____ Полянська Я. Л.

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Назва етапу виконання	Термін виконання етапу роботи	Примітка
1 Складання бібліографії за обраною темою	20. 09	
2 З'ясування стану висвітлення теми в науковій літературі, наявність документальних джерел за темою у відкритому доступі	27. 09	
3 Збір фактичного матеріалу за предметом дослідження	11. 10	
4 Уточнення мети, дослідницьких завдань, загальне обґрунтування концепції роботи	25. 10	
5 Обробка зібраного матеріалу	8. 11	
6 З'ясування змісту проблемної ситуації, планування методів та підходів до розв'язання проблеми	22. 11	
7 Підготовка тексту основної частини роботи. Формулювання висновків за розділами	6. 12	
8 Підготовка тексту виступу, слайдів презентації під час захисту перед екзаменаційною комісією та загальних, підсумкових висновків	10. 12	
9 Здача готової кваліфікаційної магістерської роботи на кафедрі	13. 12	

Студент - дипломник

(підпис)

Полянська Я. Л.
(прізвище, ініціали)

Науковий керівник роботи

(підпис)

Дячок В. В.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

на магістерську роботу Полянської Яни Людвігівни

(підпис, прізвище, ім'я та по-батькові)

Тема роботи «Міграційна криза в ЄС: аналіз причин виникнення та шляхів подолання»

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Кафедра міжнародної комунікації та політології

Науковий керівник: д. іст. наук, проф. Дячок В.В.

м. Хмельницький, 2021 р.

Дипломна робота виконана на ___ с., з яких ___ с. основного тексту, містить список використаних джерел, що складається із ___ найменувань.

У магістерській роботі досліджено основні поняття «міграції», причини виникнення міграційних процесів у світі; проаналізовано роботи національних урядів та російсько-білоруські відносини; виявлено основні тенденції розвитку міграції та шляхи подолання.

У першому розділі визначено поняття «міграції», основну її сутність; досліджено види на які поділяється міграція та сфери міграційних процесів.

У другому розділі досліджено яким чином працює ЄС для захисту кордонів від мігрантів; проаналізовано від минулого до сучасності російсько-білоруські відносини та можливі тенденції розвитку даних відносин; проаналізовано роботу Ради Європи у сфері міграції.

У третьому розділі досліджено основні напрями роботи Європейського Союзу та позитивні і негативні сторони їхньої роботи; проаналізовано тенденції розвитку міграційної проблеми та викладено шляхи покращення ситуації у світі по міграційних процесам.

Ключові слова: міграція, мігранти, біженці, ЄС, Росія, Білорусь, Україна, Німеччина, Франція, Італія, Рада Європи, захист кордонів, міграційна криза, міграційна політика, реформи, глобалізація, «відтік мізків».

ABSTRACT

of the Master's Thesis by Polyanska Yana

(name, surname)

The topic of the work: The migration crisis in the EU: an analysis of the causes and ways to overcome it

Specialty 291 «International relations, public communications and regional studios»

Department of international communication and political science

Research manager: candidate of historical sciences, professor Dyachok Valeriy.

Khmelnyskyi, 2021

The Master's Thesis contains ___ pages, ___ of which is body text, list of reference link consists of ___ references.

The master's thesis explores the basic concepts of «migration», the causes of migration processes in the world; the works of national governments and Russian-Belarusian relations are analyzed; the main tendencies of migration development and ways of overcoming are revealed.

The first section defines the concept of «migration», its main essence; the types into which migration is divided and the spheres of migration processes are studied. The second section examines how the EU works to protect borders from migrants; the Russian-Belarusian relations and possible tendencies of development of these relations are analyzed from the past to the present; the work of the Council of Europe in the field of migration is analyzed.

The third section examines the main directions of the European Union and the pros and cons of their work; the tendencies of development of a migration problem are analyzed and the ways of improvement of a situation in the world on migration processes are stated.

Key words: migration, migrants, refugees, EU, Russia, Belarus, Ukraine, Germany, France, Italy, Council of Europe, border protection, migration crisis, migration policy, reforms, globalization, «brain drain».

Зміст:

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ МІГРАЦІЇ	10
1.1 Сутність і види міграції	10
1.2 Причини виникнення міграційних процесів	22
РОЗДІЛ 2 РЕГУЛЮВАННЯ ПОТОКІВ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ	30
2.1 Проблема безпеки зовнішніх кордонів	30
2.2 Основні напрями роботи Ради Європи	38
2.3 Сучасні російсько-білоруські відносини	44
РОЗДІЛ 3 ПРОГНОЗ ВИРІШЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	51
3.1 Аналіз міграційної політики в Європейському союзі	51
3.2 Тенденції розвитку та прогнози подолання міграційної кризи	61
Висновки.....	72
Список використаних джерел.....	75
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. Країни Європейського Союзу зіткнулися з великим напливом мігрантів з різних країн, як і Близького Сходу, так і Африки та Азії. Проблема міграції на сьогодні є актуальною у більшості країнах ЄС, адже зараз країни переживають чергову хвилю мігрантів з охоплених військовими конфліктами країн. В сферах політичних, соціально-економічних міграція відіграє зараз величезну роль.

Активізація міграційних процесів припадає на останнє десятиріччя і більше всього мігрантів їдуть саме у Європейський Союз. Причини міграції доцільно різняться: снага до кращого життя, пошук роботи, але більшість з них тікають для пошуку допомоги і захисту від військових конфліктів у інших країнах.

Тривалі конфлікти в Іраку, Судану, Сирії та в Афганістані, військова агресія Росії в Україні, та інші військові зловживання залишаються найбільшим рушієм міграції. Саме вони ведуть людей різного віку та національностей до пошуку нового життя у інших країнах. Критичним моментом у міграційній політиці Євросоюзу стала міграційна криза 2015-2017 рр., тоді у Європу перейшло понад 4 мільйони біженців, хоча вже в останні роки гостроту самої кризи знято, проте сама проблема міграції залишається актуальною і не припиняє турбувати європейців. В особливості зараз стоїть актуально питання щодо білоруських мігрантів, які прориваються до Польщі.

З огляду на вищеописане, актуальність наукового дослідження визначається актуальним у напрямках та видів міграції до країн-членів Євросоюзу, визначається важливим аналіз і прогнозування шляхів подолання міграційної кризи на сучасному етапі.

Метою дослідження є з'ясування феномену європейської міграційної кризи та причин виникнення міграційних процесів та шляхи вирішення даної проблеми.

Об'єктом дослідження є міграційна криза у Європейському союзі.

Предметом дослідження є вивчення причин виникнення міграції у ЄС та шляхи її подолання.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних наукових завдань:

- дослідити поняття і сутність самого терміну «міграція» та безпосередньо, які виникли на сьогоднішні види міграції;
- з'ясувати і описати причини виникнення самого феномену міграції;
- проаналізувати міграційну політику Європейського Союзу;
- дослідити основні напрями вирішення проблеми безпеки кордонів та напрями роботи ЄС та Ради Безпеки;
- охарактеризувати процес шляхів подолання міграційної кризи.

Ступінь наукової розробки теми. Джерельна база дослідження ґрунтується на статистичних даних, сучасних публікаціях в пресі та на офіційних сайтах ЄС, офіційні сайти українських Інтернет-ЗМІ: ВВС, Європейська правда, Укрінформ, Cedos та інші. Історіографію теми роботи складають праці зарубіжних та вітчизняних авторів. Основні поняття, сутність міграції та її види докладно досліджували О. Ровенчак [30], Н. Бортник, С. Єзімов [5] та Міжнародний центр із розвитку міграційної політики [6]. Міграційну політику в українських реаліях прекрасно висвітлила Е. Лібанова [15], О. Малиновська [21] і М. Кідлер [11]. Про захист зовнішніх кордонів, основні статичні дані та аналіз міграційної політики у своїх роботах висвітлили Н. Гайдук [7], Г. Луцишин [16], А. Солодько [33]. У статтях Я. Люшневської [18], Ю. Панченка [25], Г. Максак [20] та А. Moshes [49] описано російсько-білоруські відносини та тенденції можливого розвитку відносин. Проблема адвокації прав біженців та іммігрантів

рохглядається С. Кухтиком [14]. У роботі І. Серової [32] досліджуються напрямки та шляхи вдосконалення міграційних процесів Радою Європи.

Методи дослідження. Методологічна основа роботи ґрунтується на основах об'єктивності та логіки, використовувались основні принципи політологічного аналізу та підходи історичного і порівняльного характеру відповідно до визначеної мети. Були використанні загальнонаукові методи: аналіз і синтез, узагальнення, історичні і систематичні методи, індукція і дедукція, термінологічні підходи.

Згідно з історичним методом вивчався момент причин виникнення міграційних процесів. Системний метод допоміг відобразити міграційну кризу саме у ЄС, відкрити сам феномен та розглянути потоки міграції і вплив на європейський простір. Термінологічний підхід допоміг розкрити основні міграційні поняття, види і сфери, які були використанні у роботі. Методи теоретичного рівня, а саме аналіз і синтез, узагальнення, індукція і дедукція були використанні для дослідження і аналізу зібраних фактів, прогностичний метод дозволив сформулювати основні прогнози вирішення європейської міграційної кризи, метод узагальнення дозволив розглянути саме складності та суперечливості міграційних процесів, статистичний метод допоміг здійснити обробку і узагальнення статистичних даних та їх висвітлення у статистичних даних.

Наукова новизна полягає у комплексному вивченні міжнародної міграції, причинах виникнення міграційних процесів, наслідків, які вона за собою несе та шляхів подолання міграційної кризи.

Практична значимість роботи. Матеріали даного кваліфікаційного дослідження можна використовувати, як методологічний матеріал для майбутнього розвитку даної теми, у навчальному процесі ВНЗ для семінарських занять, для формування наукового базису у студентів у галузі політології, історії і міжнародних відносин. Матеріали дослідження можна також спрямувати для написання доповідей, статей тощо.

Апробація дослідження. Деякі найважливіші аспекти теми магістерської роботи висвітлені в опублікованих науковій статті: «Союзна держава». Інтеграція чи втрата суверенітету? Зовнішня політика Росії та Білорусії. Студентські наукові записки. Серія «Міжнародні відносини та туризм». Хмельницький: ХНУ, 2021. Вип. 5. 0.37 Д.А.»

Структура. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1 ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ МІГРАЦІЇ

1.1 Сутність і види міграції

Міграційні процеси це достатньо розповсюджене явище, яке існувало ще с початку людства. На сьогодні вона відіграє важливу роль і включає в себе майже всі країни світу, самих мігрантів зараз більше чим будь-коли. Міграційні процеси мають величезний вплив на політичні, соціальні та економічні сфери будь-якої країни. Проте міграційні процеси самі по собі є неминучим явищем, яке було, є і буде, тому варто розглянути більш детальніше саму сутність міграції, для того щоб зрозуміти причинно-наслідкові процеси.

Поняття «міграція», з латинського слова *migratio*, означає переміщення чи переселення. Соціологічний словник позначає міграцію як «географічне переміщення індивідів чи груп індивідів, тобто мобільність людей географічному просторі» [30].

Згідно з визначенням Організації Об'єднаних Націй, «мігранти – це ті, хто змінює своє місце проживання на певний проміжок часу, не враховуючи бізнесменів чи туристів.» [51, с. 21]. Сезонні працівники входять до категорії «короткострокових мігрантів» [51, с. 21].

Згідно з думкою експерта з міграційної політики О. Ровенчак «міграція – це перетин адміністративного кордону, який може бути добровільний або примусовий від місця виїзду до місця в'їзду за наявності законних підстав (чи без них) на певний період часу або назавжди. Може вести за собою зміну постійного місця проживання; такий рух включає в себе еміграцію та імміграцію. За цим, мігрант – це особа, яка здійснює міграцію» [30].

Із соціологічної точки зору, по видатному соціологу Танчину І. З. під «міграцією» розуміють «процес зміни постійного місця проживання індивідів чи груп індивідів. Переселення в інший регіон країни або в іншу країну.

Міграцією, за Танчиним І., можна вважати також переїзд на постійне проживання з села в місто і назад» [36, с. 173].

Глосарій з МОМ (Міжнародна організація з міграції) надає термін, що мігрант «стосується всіх випадків, коли рішення про міграцію приймається добровільно для особистої зручності без впливу зовнішнього примусового фактора» [46].

У контексті ЄС Євростат визначає імміграцію як дію, за допомогою якої особа встановлює своє звичайне місце проживання на території країни-члена на період щонайменше 12 місяців, будучи раніше резидентом іншої держави-члена або третьої країни. І навпаки, емігрантами є ті, хто постійно проживав у державі та припиняє своє звичайне місце проживання в цій державі принаймні на 12 місяців [47].

За своєю сутністю, міграційні процеси можуть мати соціальні чи політичні фактори, і саме це дає нам підстави для точного аналізу та практичної оцінки її впливу на соціально-політичний розвиток суспільства та держави. Міграція населення, як характеристика динаміки населення, повинна відповідати певним кількісним критеріям, тому що переміщення людей може вважатися впливовим чинником, якщо знаходиться під контролем держави чи груп держав. До міграції також можна застосувати критерій, який передбачає переміщення переселенців, особливо, якщо їх життю та здоров'ю загрожує небезпека з метою тимчасового притулку, в умовах надзвичайного стану, чи в умовах пошуку сталого, високого заробітку. Зазначимо, що еміграція передбачає виїзд людей, а імміграція, відповідно, в'їзд. В деяких джерелах під терміном «міграція» розуміють процес територіального переміщення груп населення, процес зміни місця сталого проживання індивідів чи груп індивідів, яке виражається у переміщенні в інший географічний регіон країни або іншу країну. За аналізом довідкової літератури виникають підстави для таких висновків. Перше, варто розрізняти в межах терміна «міграція» еміграцію (виїзд) та імміграцію

(в'їзд). Друге, міграцію варто розділяти на внутрішню (переселення в межах однієї держави) та зовнішню (переселення з однієї держави до іншої) [5].

В науковій літературі еміграцією найчастіше визначають:

- добровільне чи вимушене переселення в іншу країну для постійного або тимчасового проживання, за яким прослідковуються політичні, економічні, релігійні фактори;
- місце або час проживання за межами батьківщини після такого переселення;
- сукупність емігрантів, що перебувають в певній країні.

Як зазначалось вище, імміграція – це в'їзд громадян певної країни в іншу на постійне або тимчасове проживання. Відповідно, еміграція – це перетин кордону, добровільний чи примусовий виїзд громадян з країни проживання. Підстави для виїзду можуть бути законні чи незаконні, період виїзду зазвичай варіюється в межах довготривалого [30].

Наукова література найчастіше визначає міграцію: зовнішню (міжконтинентальну та континентальну) та внутрішню; організовану або неорганізовану; добровільну чи примусову, зворотню або незворотню, сезонну (коливається від місяця до одного року), довготермінову (більше року) або постійну (безповоротну). Серед останніх, зокрема, виділяють епізодичні міграції, які бувають: рекреаційні, ділові. Такі міграції бувають нерегулярні. Ще одним видом міграцій є маятникові міграції. Під таким терміном розуміють щоденні чи щотижневі поїздки до місць роботи, навчання, що розміщені в різних населених пунктах, та назад. Сезонна міграція – це переміщення осіб до місця тимчасової роботи та перебування на певний термін із збереженням можливості повернення до місця постійного проживання [30].

Незворотний вид міграції передбачає зміну сталого місця перебування.

За тривалістю міграції розрізняють, за А. Адеподжу:

- короткотермінові (менше двох років);

- середньотермінові (від двох до десяти років);
- довготермінові (більше десяти років);
- постійні (понад двадцять років) [30].

За формами міграції можна поділити на:

1. Трудова міграція;
2. Навчальна міграція;
3. Нерегулярна міграція;
4. Змішана міграція;
5. Вимушена міграція(біженки\біженці, шукачі притулку, ЛГБТКІ);
6. Внутрішня міграція.

За даними Міжнародної організації праці, 59% світового мігрантського населення становлять трудові мігранти. Це не обов'язково означає, що єдиною причиною їхньої міграції було працевлаштування, – це означає, що вони виконують оплачувану роботу в новій країні проживання. Трудова еміграція – люди, які виїхали або виїжджають на роботу до іншого місця [6, с. 59].

Однак варто пам'ятати, що міграція часто буває тимчасовою, сезонною або циркулярною. Значна частина міграції з метою працевлаштування здійснюється на короткі періоди в межах галузей із яскраво вираженими сезонними піками – наприклад, у секторі збирання сільськогосподарських культур, туризму чи будівництва. На думку Маккінсі із позитивних наслідків трудової міграції можна виділити: процвітання бізнесу, збільшення прибутку, професійне зростання, набуття нових навичок і знань. За оцінками експертів, у 2015 році мігранти внесли до світового ВВП 6,7 трлн дол. США, що становить 9,4% від загального світового ВВП того року [6, с. 59].

Проте якщо розглядати негативні наслідки, то їх можна побачити набагато більше: «brain drain» - це сленгове поняття, що вказує на значну еміграцію чи міграцію окремих людей. Відтік мізків може бути результатом негараздів всередині країни, існування сприятливих професійних

можливостей в інших країнах або бажання шукати вищий рівень життя. Окрім географічного, відтік мізків може відбуватися на організаційному чи промисловому рівнях, коли працівники бачать кращу оплату, пільги чи підвищення рівня мобільності в іншій компанії чи галузі [56].

Термін «відтік мізків» позначає переїзд висококваліфікованих осіб за кордон. Він є основною причиною гальмування науково технічного прогресу в країні. І дуже складно утримати таких працівників від еміграції, оскільки економічні переваги в даному виборі є ключовими [38].

Загалом, сучасна європейська трудова міграція – це не лише область, де відбуваються цікаві процеси, але і де можна спостерігати нові емпіричні явища. Аналіз мобільності робочої сили також дає нам змогу визначити ширші соціальні та політичні події в Європі та для подальшого розвитку теоретичних концепцій змін [48, с. 8].

Навчання є основним рушієм міжнародної міграції. За даними ЮНЕСКО, у 2017 році понад 5,3 млн студентів переїхали до університетів чи інших вищих навчальних закладів. Шість країн – США, Велика Британія, Австралія, Франція, Німеччина та Російська Федерація – приймають найбільшу кількість іноземних студентів. Загалом навчання за кордоном передбачає поїздки для здобуття вищої освіти – наукового ступеня чи вище – і зазвичай є тимчасовим, адже візи або дозволи на проживання, як правило, обмежені у часі. Однак деякі країни заохочують кваліфікованих випускників залишатися довше і приєднуватися до робочої сили. Іноземні студенти платять за навчання, і оскільки вони здебільшого отримують вищу освіту, то загалом сприймаються як висококваліфіковані та корисні для місцевої економіки. Наприклад, майже 7 тис., іноземних студентів навчались у Грузії у 2016-17 рр., і витрачали кошти на навчання та проживання, харчування, розваги, шопінг та інші повсякденні витрати, що принесло користь місцевій економіці [6, с. 61-62].

До негативних факторів можна знову віднести «відтік мізків», а також збільшення втрат людських ресурсів у цих країнах. Інші негативні аспекти можуть стосуватися інтеграції та згуртованості або дискусій щодо країн походження студентів чи членства в релігійних або етнічних меншинах. Іноземні студенти, які навчаються закордоном, підтримували етно-релігійні традиції, що в свою чергу може суперечити нормам країн їхнього перебування. І навпаки, вони також можуть ненавмисно перейняти цінності та норми країни проживання, що суперечать нормам країни їх походження, потенційно викликаючи занепокоєння у відході від рідної культури [6, с. 62].

Сімейна міграція – право на сімейне життя є невід’ємною частиною міжнародних прав людини, проте це право мігрантів зовсім по-різному забезпечується в різних країнах. Більшість країн визнають право на перевезення певних членів сім’ї до країни, хоча і з обмеженнями. Так, хоча багато країн дозволяють дитині, яка не досягла 18 років, приєднатися до своїх батьків у країні призначення. Тим не менше, возз’єднання сім’ї становить одну з найбільших категорій усієї імміграції до ЄС з країн, що не входять до їх складу. Значною мірою це є результатом посилення обмежень для трудових мігрантів з країн за межами ЄС [6, с. 63].

Деякі мігранти мають право проживати в державі, оскільки вони є членами сім’ї громадянина цієї країни або мігранта, який має законне право постійно проживати там. Такі випадки можна позначити як «возз’єднання сім’ї» мігрантів. Деяких сімейних мігрантів зазвичай називають «утриманцями». Зазвичай це особи, які отримують право на в’їзд до країни як члени сім’ї осіб, які самі є мігрантами з обмеженим (тимчасовим) правом залишатися в цій країні – хоча цей термін також іноді вживається для означення мігрантів із категорії возз’єднання сім’ї. Сімейна міграція зазвичай постійніша за міграцію з метою навчання чи працевлаштування і є важливою частиною процесу формування діаспорних спільнот [6, с. 64].

У більшості країн імміграційний статус здебільшого обговорюється у дихотомічній парадигмі як «законний» або «незаконний», але на практиці статус нерегулярної міграції може передбачати широкий спектр порушень імміграційних та інших законів. Статус нерегулярної міграції може виникати через різні види порушень імміграційних норм. «Незаконний в'їзд» може передбачати таємний перетин кордону (тобто ухилення від імміграційного контролю), а також відкритий в'їзд із використанням «засобів обману». Останнє є складнішим випадком і передбачає широку низку методів, які варіюються від підроблених документів до обману щодо «мети перебування». Під обманом розуміємо дії, що безпосередньо стосуються самих мігрантів, але можуть включати і треті сторони (наприклад, контрабандистів), які допомагають або організують «обман» влади. Статус нерегулярної імміграції може також виникати після законного в'їзду та перевищення терміну перебування за обмеженою у часі візою. Це передбачає перевищення терміну перебування за короткостроковою туристичною візою, довгостроковою (але все ж обмеженою у часі) візою на проживання (наприклад, студентською чи робочою візою) або навіть за дозволим обмеженим у часі безвізовим перебуванням. «Змішане пересування» означає групу, яка пересувається в однаковий спосіб і однаковим географічним маршрутом, але складається з людей із різною мотивацією та потенційно різними юридичними можливостями для в'їзду та перебування. Люди, які подорожують у складі «змішаного пересування», мають різні потреби і можуть включати шукачів притулку, осіб без громадянства, жертв торгівлі людьми, дітей без супроводу чи розлучених із сім'єю, а також мігрантів у нерегулярній ситуації. Змішане пересування часто є складним і створює виклики для всіх учасників. Змішана міграція може вичерпати можливості систем надання притулку та призвести до обмежувальної політики, котра не враховує права та потреби осіб, які потребують міжнародного захисту [6, с. 64-65].

Міжнародний захист, переміщення внаслідок конфліктів та право на клопотання про притулок – все це питання, які є центральними для дебатів довкола міжнародної міграції. Міграція, стимульована гуманітарними кризами або конфліктом, за своєю природою є непередбачуваною і може спричинити значні проблеми як для тих, хто рятується, так і для урядів, до яких ці люди звертаються по захист. Висвітлення пересування біженців та шукачів притулку часто пов'язане з етичними та правовими викликами, які вимагають тактовного маневрування [6, с. 66].

Біженці та безпритульні становлять окрему групу людей для Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, тому що вони залишили свої оселі через серйозні загрози їх життю і свободам. УВКБ ООН наголошує, що є ризик стирання межі, яка відокремлює біженців, які переселились в країну для збереження життя чи свобод від інших груп мігрантів, які переселились з однієї країни в іншу з певних причин, зазвичай по причині соціально-економічного характеру [23].

Наприкінці 2019р., УВКБ ООН підрахувало, що у світі налічується близько 79,5 млн вимушено переміщених осіб (УВКБ ООН 2019). Більшість із цих осіб – близько 45,7 млн – були «внутрішньо переміщеними особами» (ВПО), тоді як решта 33,8 млн – біженцями та шукачами притулку. Згідно з Конвенцією ООН 1951 р., про статус біженців, поняття «біженець» розуміють так. «Біженець – це особа, яка через обґрунтовані побоювання бути жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних поглядів перебуває за межами країни національної належності і не може користуватися захистом цієї країни чи не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань». Окрім цього, багато країн, зокрема держави-члени Європейського Союзу та всі партнери проекту «MOMENTA» (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна), забезпечують так званий допоміжний або додатковий захист, який надається

особам, що не відповідають вимогам до біженців, але все ж не можуть бути повернені до країн походження через ризик для їхнього життя, здоров'я або інших загроз особистої безпеки. Цей тип захисту, визнаний та регульований як міжнародним, так і національним законодавством, базується на впровадженні принципу заборони примусового повернення [6, с. 66].

Ключове є політичне питання, яке стоїть перед усіма державами, полягає в тому, як забезпечити право на притулок, зберігаючи цілісність загального імміграційного контролю. У разі відсутності інших можливостей для в'їзду допуск за процедурою притулку може стати для мігрантів способом обійти імміграційний контроль. Як результат, кількість клопотань про надання притулку може зрости до рівня, який накладає надмірне навантаження на фінансові ресурси приймаючої держави, систему визначення права на захист та політичну готовність урядів і громадськості приймати біженців. Шукач притулку – це особа, яка подорожує до певної країни, щоб клопотати про міжнародний захист, і яка ще очікує рішення за своїм клопотанням. Притулок – це статус захисту, який надається особам, що потребують такого захисту з боку іноземної держави. Статус міжнародного захисту заміщує звичайні імміграційні вимоги, надаючи шукачам притулку імунітет від видворення, принаймні до ухвалення рішення за їхнім клопотанням. Очевидно також, що шукачі притулку часто не можуть надати необхідну документацію, яка підтверджує їхню особу, громадянство чи правовий статус. У разі позитивного рішення за клопотанням про надання притулку біженцю (або особі, якій надається інша форма захисту) зазвичай надається дозвіл на проживання певної тривалості. Конвенція про статус біженців 1951 р. серед обґрунтованих побоювань називає переслідування через «належність до певної соціальної групи» та таке членство як підставу для подання клопотання про міжнародний захист та надання статусу біженця. Юристи стверджують, що визначення підстав навмисно залишили неоднозначним, щоб забезпечити достатній простір для розширення і

запропонувати страхувальну сітку для осіб, які не вписувалися легко в категорії, які на той час були визнані такими, що наражають людей на ризик. Метою було захистити людей від виявів несправедливості, які ще не отримали визнання в 1951 р. [6, с. 66-67].

Категорія «певна соціальна група» задумувалась як всеосяжна, яка б заклала основи і містила типи переслідувань, що можуть виникнути або отримати визнання пізніше – зокрема, переслідування на основі сексуальної орієнтації та життєвого вибору особи. Особа, яка шукає статусу біженця за категорією «певна соціальна група», повинна продемонструвати, що члени цієї групи мають притаманну їм характеристику або загальне походження, які неможливо змінити. Нарешті, заявнику потрібно продемонструвати, що він є або вважається членом такої групи і має обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідування через таке членство [6, с. 70].

Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців визначає внутрішньо переміщених осіб (ВПО) як людей, які «...не перетнули міжнародний кордон у пошуках прихистку, але залишились у своїх рідних країнах. Навіть якщо вони рятувались з тих же причин, що й біженці (збройні конфлікти, загальне насильство, порушення прав людини), ВПО юридично залишаються під захистом власного уряду» [6, с. 71].

Характер територіальних суперечок після розпаду Радянського Союзу означає, що деякі з найбільших у світі груп внутрішньо переміщених осіб перебувають у межах цієї значної території. За даними Центру моніторингу внутрішнього переміщення за 2019 р., Україна, Азербайджан та Грузія увійшли до 30 країн за найбільшою абсолютною кількістю ВПО. Хоча ВПО можуть не наражатися на такий самий ризик видворення з району, до якого вони переїжджають, як шукачі притулку, вони часто опиняються у злиднях через втрату майна внаслідок втечі і можуть зустрітися з упередженістю та відторгненням. Висвітлення проблем ВПО, як і проблем біженців і шукачів притулку, вимагає тактовності й делікатності та поваги до людської гідності

дійових осіб ваших матеріалів. Це також вимагає глибокого розуміння місцевих подій і ситуацій, які спричинили переміщення, а також національних законів і політики, які стосуються ВПО [6, с. 71].

За правовим статусом міграції також розділяють на нелегальні, легальні і напівлегальні. Легальні міграції – це перетин кордонів держави на законних підставах, тобто за наявності в'їзної візи на певний термін або, при перебуванні в іншій країні, продовження терміну її дії. Більшість експертів за таким критерієм називають тільки два види міграції – легальну та нелегальну. За фактором відстані визначають два основних типи міграції: внутрішню та міжнародну. Внутрішня – це перетин адміністративно-територіальних кордонів у межах однієї держави. Міжнародна – це перетин адміністративно-територіальних міждержавних кордонів. Міжнародна міграція умовно поділяється на міжконтинентальну та континентальну. До даних видів міграції варто також додати регіональну міграцію. Тому що за розмірами континенти не завжди співмірні, а регіон – це сукупність близько розташованих країн – значно вужче поняття. Окрім цього, континентальні міграції найчастіше проходять саме в межах одного регіону. Тому, відповідно до критеріїв тривалості, міграцію найчастіше розділяють на постійну та тимчасову [30].

За сучасних умов змінюється склад мігрантів. Зокрема, серед них зростає частка жінок. Вони становлять 48,4 % мігрантів, переважають у структурі мігрантів у Європі, у Латинській та Північній Америці, в Австралії. В Африці вони становлять 47,1 %, а в Азії – 42,4 %, що пов'язано із високим попитом на чоловічу робочу силу в нафтодобувних країнах Західної Азії. Водночас у таких країнах, як Індонезія, Філіппіни, Шрі-Ланка, понад 70 % документів на працевлаштування за кордоном оформлюються для жінок. Якщо ще півстоліття тому жінки мігрували переважно у складі сімей, нині вони виїжджають до інших країн самостійно. Фемінізація перетворилася на характерну рису сучасної міграції завдяки структурним перетворенням у

світовій економіці, а саме швидкому зростанню індустрії послуг, яка на сьогодні забезпечує до 2/3 новоутворених робочих місць. Унаслідок цього потреби у жіночій робочій силі, здебільшого некваліфікованій, зростають, однак все меншою мірою задовольняються за рахунок постійного місцевого населення (жінки в розвинених, технологічних країнах активно виходять на ринок праці, проте претендують на краще оплачувані робочі місця) [21, с. 14].

Ще одна група осіб існує, члени якої можуть наштовхуватися на порушення прав людини, хоча вони, цілком можливо, зовсім не повинні змінювати місце проживання – це особи без громадянства. Люди, які не вважаються громадянами будь-якої держави, не можуть, відповідно, користуватися правами, що передбачені лише для громадян даної держави. Існує багато причин, через які будь-яка особа може втратити громадянство. Наприклад, може бути розпад країн, таких як Радянський Союз чи Югославія, або ж через деколонізацію створення нових країн. За офіційною статистикою, 12 мільйонів людей у світі не мають громадянства. УВКБ ООН відповідно до вимог Генеральної Асамблеї ООН зобов'язане запобігати та скорочувати кількість людей, які не мають громадянства, але і захищати права людей без громадянства. Види міграції можуть різнитися відповідно до різних факторів, наприклад, мотиви міграції, правовий статус мігрантів або тривалість перебування в країні [23].

Разом із тим, більшість країн водночас і приймають, і «віддають» населення, а також слугують для транзиту, хоча, звичайно, з різною інтенсивністю. Наприклад, Велика Британія, яка є однією з точок тяжіння для іммігрантів у Європі, водночас постачає значну кількість емігрантів до інших країн, зокрема, до США. За кордоном проживають 7,9 % британців. Тобто поділ держав на країни походження та призначення ускладнюється, межі цих понять поступово зникають. Сучасна міграція має характерну ознаку, яка отримала назву «міграційний перехід», що означає перетворення країн –

постачальників мігрантів на реципієнтів. Достатньо згадати Ірландію, Італію, Іспанію, а також Малайзію, Корею, Таїланд, які були країнами масової еміграції, проте нині приймають дедалі більшу кількість іммігрантів на своїй території. Ознаки міграційного переходу сьогодні можна простежити у Східній Європі. До прикладу у Польщі, що через тривалу еміграцію має одну з найбільших зарубіжних діаспор, та є зараз країною призначення для сотень тисяч іноземних працівників, передусім українців [21, с. 13].

Таким чином, всупереч існуючим у наукових дослідженнях твердженням, що нібито різні види міграції не можуть бути чітко класифікованими, завдяки застосуванню великої кількості критеріїв виходить не так важко віднести якийсь її вид до певної категорії. Безсумнівно, з розвитком міграційних процесів можуть з'являються її нові види, а отже певні класифікації можна буде доповнювати та удосконалювати. На нашу думку, ми вважаємо, що допомогти у цьому може стати більш досконале визначення як самої міграції, так і відповідних її видів [30].

1.2 Причини виникнення міграційних процесів

На сучасний стан без переміщень людей жодна держава не може розглядати своє майбутнє, оскільки міграційні процеси, гарантують розвиток суспільства та країни. Процес глобалізації, який включає в себе майже всі країни, регіони і верстви населення на сьогодні вже досягнув величезних масштабів.

Транснаціоналізація торгівлі, розвиток комунікаційних технологій та транспорту, людська динаміка також виступає стимулом з різними міграційними напрямками. Основними чинниками, які спричиняють міжнародну міграцію трудової сили, є:

- погані економічні умови для життя працюючого населення в країнах еміграції, а саме це низька заробітня оплата, незайнятність населення, низький соціальний рівень, знедоленість населення;
- високий рівень заробітної оплати в основних імміграційних осередках: США, Західна Європа;
- високотехнологічний рівень умов праці в країнах міграції;
- кращі соціальні передумови;
- вищий рівень охорони навколишнього середовища та природних катаклізмів у країнах імміграції;
- політичні чинники;
- військові чинники;
- релігійні чинники;
- національні чинники;
- культурні чинники [12].

Люди мігрують до Європи, сподіваючись на вищий рівень життя. Це емігранти з Близького Сходу, Африки та Азії. Іранці, афганці, сирійці та турки перетинають європейський кордон за допомогою трьох шляхів: центральне, західне та східне Середземномор'я. Окремі міграційні шляхи прокладаються через Україну. Таким способом, вони мають через українсько-угорський кордон опинитися в Угорщині, а потім добратися до кращих у всіх умовах та безпечніших країн Європи [19].

Згідно з даними МОМ: «найбільше мігрантів загинуло в Середземномор'ї, 80% смертей мігрантів сталося саме тут. Для порівняння, на другому місці за кількістю загиблих – Африканський ріг, де смертність менше 10%. З тих, хто загинув у Середземномор'ї, переважна більшість є вихідцями з країн на південь від Сахари. У Середземномор'ї є відмінності. Центральний міграційний маршрут із Північної Африки до Італії і на Мальту – найнебезпечніший. Від початку 2015 року там загинули 910 людей. Менше людей загинули при спробі перепливти Середземне море іншими

маршрутами – східним і західним – через Апулію і Калабрію в Італії. У 2014 році при спробі перетнути море і потрапити до Європи загинули 3279 мігрантів. І тоді більшість із них загинули на маршруті Центрального Середземномор'я» [42].

Проте на 2021 р. з'явилися нові шляхи для перетину кордону в ЄС, а саме це шляхи з Білорусі до Бранденбурга та перетин прикордонного переходу Брузги-Кузниця на польсько-білоруському кордоні, де сотні біженців намагаються пройти кордон.

Кількість іноземців, які через Польщу та Білорусь нелегально потрапляють на територію Німеччини, зростає. Більшість з них тимчасово опиняються в бранденбурзькому Айзенхюттенштадті. Там було затримано більше 200 іноземців, які нелегально перетнули кордон у кінці літа. Більше 1500 осіб намагались перетнути кордон на початку осені. По Дублінському регламенту: «де біженець вперше перетнув кордон ЄС, туди і має відправляти клопотання про надання притулку і та країна має його розглядати» [8].

Чинники виштовхування та тяжіння часто пов'язані із заробітною платою та можливостями працевлаштування, які можуть бути кращим у країні призначення, ніж удома, або з сімейними причинами. У цих людей може бути ціла низка причин для переїзду, крім роботи, навчання, сім'ї або притулку. На вибір конкретного місця призначення можуть вплинути такі мотиви, як знання мови, наявність діаспори, міжнародна транспортна інфраструктура та багато інших. Міграція часто є крайнім засобом для людей у кризові періоди. Види криз, через які проходять люди, можуть варіюватися від цілком особистих – наприклад, ризику для життя конкретної людини через ворожнечу або злочинну банду, – до переслідування осіб через їхнє членство в певній громаді, політичній, етнічній, релігійній групі чи сексуальну орієнтацію. Кризи можуть також включати катастрофи, які зачіпають різні частини суспільства, такі як війна чи екологічна катастрофа, і

впливають на домогосподарства і громади. За деяких обставин кризи можуть бути настільки гострими чи екстремальними, що люди більше не можуть залишатися там, де вони зазвичай проживають. Коли це стається, мігрантів можна описати як «вимушено переміщених» осіб – це означає, що рушії міграції були настільки екстремальними, що обставини змусили їх до від'їзду. Наприкінці 2019 р., УВКБ ООН підрахувало, що у світі нараховується близько 79,5 млн вимушено переміщених осіб (УВКБ ООН 2019 р.). Більшість із цих осіб – близько 45,7 млн – були «внутрішньо переміщеними особами» (ВПО), тоді як решта 33,8 млн були біженцями (або особами у ситуації, аналогічній біженській) і шукачами притулку:

- 26 млн біженців;
- 40,0 млн внутрішньо переміщених осіб;
- 20,4 млн біженців, які перебувають під мандатом УВКБ ООН;
- 5,6 млн палестинських біженців під мандатом Близькосхідного агентства ООН з надання допомоги та організації робіт для палестинських біженців;
- 4,2 млн шукачів притулку [6, с. 56-57].

Експерти відзначили, що за останні два роки потік іммігрантів з України зріс, а імміграційний потік до Європейського Союзу покращився за рахунок скорочення імміграції до Росії. Також спостерігається нова тенденція в українській еміграції за кордон, якої раніше не спостерігалось: збільшилася кількість потоку молодих іммігрантів та жінок-мігрантів. Зараз експерти виділяють збільшення нелегальних пересувань. Експерти запропонували такі причини міграції молоді: зростання високої поширеності отримання освіти за кордоном, особливо в країнах ЄС, особливо в Польщі, розробка нових навчальних програм для українців, посилення процесу возз'єднання сімей. Експерти погодилися, що анексія Криму Росією та збройний конфлікт на Сході України змінило динамічність та характер

української імміграції. Останніми роками не лише на міжнародному рівні, а й на внутрішньому підвищилась імміграція в Україні [11, с.30].

На Донбасі та в Криму почали з'являтися внутрішньо переміщені особи та шукачі притулку з України. Це означає, що зростання економічної та освітньої імміграції супроводжується вимушеною імміграцією і навпаки, зменшилась зворотна імміграція в Україну. Водночас економічні чинники залишаються вирішальними у формуванні міграційних потоків. Військовий конфлікт на Сході та занепад відносин між Україною та Росією посилює вплив економічної кризи та конфлікту, а це вже формує поведінку людей. Багато компаній почали закриватися, інші компанії частково звільнили своїх працівників, а можливості для бізнесу на територіях почали погіршуватися, у результаті цього зросли безробіття та бідність. Експерти зазначили, що бажання українців працевлаштуватися за кордоном зросло, головним чином через те, що вони не можуть знайти роботу на батьківщині [11, с.31].

Більшість іммігрантів стверджують, що вони переїхали в ту чи іншу країну, тому що їхні родичі чи друзі вже там і допомогли їм знайти оплачувальну роботу. Окрім того, багато іммігрантів заявили, що переїхали за кордон, тому що, це близько до території України та схожі за собою мова та менталітет. Події в Криму та на Донбасі відбилися на імміграційний план України, але не стали самим важливим фактором міграції. Причини переїзду за кордон включають економічні причини: велика кількість мігрантів, як головну причину переїзду вказали відсутність роботи, більше людей повідомили про нижчі доходи за основним місцем проживання. Молоді спеціалісти більше жалілися на те, що не можуть знайти роботу по спеціальності та користуватися своїми навичками в Україні. Окупація українських територій та військові дії стали однією із головних причин по якій виїжджають закордон. Проте більшість респондентів зазначили, що більше їх вмотивовує виїхати не сам конфлікт, а погіршення економічної ситуації [11, с. 34].

Проте, окрім української міграції, зараз гостро стоїть питання, яке стосується кризи мігрантів на кордоні Польщі та Білорусії.

Інформує польська влада за те, що тисячі мігрантів просуються до польського кордону. Білоруська прикордонна служба повідомляє, що «на такий крок відчаю біженців спонукали байдужість та нелюдське ставлення польської влади». Білорусь, вже не вперше обвинувачує Польщу у нелюдському відношенні до мігрантів. Варшава натомість, навпаки звинувачує Мінськ у підтримці мігрантів до їхнього кордону, назваючи усі події з їхньою сторони терористичною діяльністю [17].

Опираючись на дані події, які зараз відбуваються можна дійти висновку що польсько-білоруська криза тільки посилюється і які будуть наслідки на майбутнє вже важко передбачити.

Додатково до існуючих причин, ще слід відзначити такі причини виникнення міграційних процесів:

- відсутність у значної кількості громадян можливостей на влаштування на роботу у своїй країні;
- економічна криза;
- неповага до менталітету, несправедливість у соціальній сфері,;
- бажання отримати професійні навички та гідну освіту;
- природні катастрофи;
- висока ймовірність опинитися в епіцентрі воєнних дій.

Актуальною на сьогодні залишається причина військових дій, оскільки на Близькому Сході постійно формуються нові збройні конфлікти, внаслідок чого страждає мирне населення. І це показує те, що населення східних країн перетинає кордони та долає значні небезпечні відстані, задля того щоб захистити своїх близьких і своє життя [2].

Отже, самі міграційні процеси мають, як і позитивні сторони, так й негативні. Проте потрібно чітко розуміти, що мігранти – це не злочинці і в кожного є своє причина для переїзду в іншу країну.

Комісар з захисту прав людини Ради Європи, Томас Хаммарберг повідомляв: «Вони прибувають з-за океану в хитких і небезпечних човнах, багато з них гине по дорозі. Вони перетинають країни, ховаючись в задній частині вантажних автомобілів контрабандистів, проїжджаючи тисячі кілометрів в жорстких і небезпечних умовах. Вони знаходять способи, щоб незаконно перетнути сухопутні кордони, або проходять прикордонний контроль з підробленими документами... Європейські країни, як правило, вважають, що такі люди становлять «загрозу безпеці». Прагнучи захистити свої кордони, вони накладають кримінальну відповідальність на цих мігрантів, тримають їх в тюремних умовах і депортують їх якомога швидше навіть до країн, де їм загрожує переслідування та катування. Ці іноземці не злочинці, вони винні тільки в тому, що прагнуть до кращого життя, хочуть знайти добру роботу або, в найгіршому випадку, шукають захисту від переслідування. Всі мігранти мають право на загальні права людини і їх слід поважати» [44].

Основними причинами приїзду в ЄС є не тільки пошук роботи, а пошук притулку від військових конфліктів; також навчання, яке надається не обов'язково в Польщі, але і в Німеччині, Чехії, Болгарії; ще з метою возз'єднання сім'ї і пошуку кращого життя та економічної стабільності. Проаналізувавши динаміку та особливості сучасних міграційних процесів дозволяє нам стверджувати, що міжнародна міграція не тільки збільшується, а й змінюється в позитивному напрямку. Переміщення населення з кожним роком вдосконалює свою структуру та географію, а їх моделі стають дедалі складнішими. Разом із переселеннями для постійного проживання розповсюджуються різні форми непостійних обертових міграцій. З кожним новим роком все більше держав світу у той же час віддають, і приймають населення. До найактивніших в міграціях входять такі категорії населення, як молодь, жінки, та компетентні спеціалісти різних галузей. Через таку високу

конкуренцію, вразі зростають вимоги до міграційної політики, завдання яких ускладнюється на формувальному етапі.

РОЗДІЛ 2 РЕГУЛЮВАННЯ ПОТОКІВ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ

2.1 Проблема безпеки зовнішніх кордонів

Одне з найгостріших питань в Європі – Європейський Союз в контексті імміграційної кризи та захист своїх кордонів від нелегальної міграції. Через величезну кількість біженців із Північної Африки та Близького Сходу, крім того, що збільшилась кількість іммігрантів у країнах ЄС та ще й виявилась проблема безпеки захисту зовнішніх кордонів.

Протягом 2015–2016 років, за час фіксування найбільшої кількості осіб, що нелегально перетнули Шенгенську зону, були вчинені наймасштабніші терористичні акти у Європі. За даними Європейського агентства з управління оперативним співробітництвом на зовнішньому кордоні «Frontex» за 2017 рік було зафіксовано 204300 нелегальних перетинів кордону, що підтверджує думку про нагальну потребу у забезпеченні захисту Шенгенського простору. Внаслідок недовіри інститутів ЄС щодо контролю міграційних потоків у межах Шенгенської зони, держави-учасниці ЄС частіше заявляють про небажання надавати притулок особам, що нелегально перетинають кордон [7].

Регулювання міграційних потоків у ЄС розпочалося ще у 1999 році з набуттям чинності Амстердамської угоди. Відповідно до даної Угоди ЄС було надано повноваження щодо реалізації міграційної політики. Було включено також Шенгенські домовленості, за якими скасовувався прикордонний контроль на внутрішніх кордонах у межах Шенгенської угоди і посилювався контроль на зовнішніх кордонах зони. Зазначимо, що у даному договорі встановлюються пріоритетні напрямки міграційної політики та цілі, яких Євросоюз бажає досягти, а також, основні завдання ЄС у міграційному напрямку. Та все ж, найважливішим нормативно-правовим документом, за яким закріплені спільні для країн-членів Союзу норми контролю на зовнішньому кордоні, залишається Шенгенський кодекс охорони кордону

підписаний ще у 2006 році. Даний кодекс дозволяє спрощений перетин кордону особами, які легально проживають в Європі та передбачає жорсткі вимоги до біженців, які здійснили, чи бажають здійснити нелегальний перетин кордонів до європейських держав. Важливе місце для втілення таких правових норм, закріплених у Договорі про функціонування ЄС та Шенгенському кодексі охорони кордону, посідає інституційна система захисту кордонів. До такої системи відносять: Європейську Раду, Європейський парламент, Європейську комісію, Раду, Європейське агентство з управління оперативним співробітництвом на зовнішньому кордоні «Frontex» [7].

«Frontex» та Європейське агентство прикордонної та берегової охорони є необхідною частиною зусиль Європи щодо захисту зони свободи, безпеки та правосуддя. Підтримка Frontex на зовнішніх кордонах допомагає гарантувати вільне пересування без перевірок на внутрішніх кордонах. Frontex відстежує те, що відбувається на зовнішніх кордонах, де може знадобитися підтримка та як реагувати. На основі своїх щорічних оцінок готовності Європи протистояти викликам на своїх кордонах. Frontex має три стратегічні цілі: зменшити вразливість зовнішніх кордонів на основі всебічної обізнаності про ситуацію; гарантувати безпечні, безпечні та добре функціонуючі кордони ЄС, а також планувати та підтримувати можливості європейської прикордонної та берегової охорони [45].

Завдання, які вирішує агенство: планування, координація, реалізація, а також, оцінка спільних державами-учасниками Союзу операцій на зовнішньому кордоні ЄС. До завдань відносять, окрім того, розроблення єдиної навчальної системи стосовно підготовки персоналу та аналіз потенційних ризиків на кордоні та прогнозування міграційної ситуації. В разі виникнення якоїсь надзвичайної ситуації чи певних обставин, які вимагають посиленої та оперативної допомоги на кордонах ЄС, працівників вище вказаного органу направляють на зовнішні кордони ЄС для оперативного

застосування заходів необхідних для ліквідації можливих наслідків. Отже, внаслідок утворення Європейської прикордонної і берегової охорони вдається досягати швидкого реагування органами Союзу у випадках виявлення небезпеки щодо Шенгенського простору [7].

Для врегулювання міграційної кризи на сьогодні важливим чинником є активне співробітництво між державами-членами ЄС у сфері міграції та співпраця на міжурядовому рівні. Варто зазначити, що було створено міжурядові групи, до прикладу, Група національних координаторів з питань вільного пересування людей, Спеціальна група з імміграції, Група Треві та інші. Міграційна європейська політика зараз керується декількома європейськими угодами та конвенціями, що прийняли за останні десятиріччя. Це Шенгенські угоди 1985 та 1990 років, Дублінська Конвенція 1990 р., Маастрихтський договір 1992 р. та Амстердамський договір 1997 р. [16, с 42].

Шенгенську угоду, прийняту 1985 року, було підписано представниками п'яти країн: Бельгії, Нідерландів, Люксембургу, Франції та ФРН. Вона мала на меті спрощення паспортно-візового контролю на кордонах Європейських країн [41].

У вихідному варіанті угода передбачала тільки поступову заміну паспортного контролю на візуальне спостереження за транспортними засобами осіб, які могли б не зупинятися на кордонах, а лише слідувати із зниженою швидкістю [40].

Дублінська Конвенція прийнята 1990 року, висуває критерії для визначення відповідальності держав по розгляду клопотань про притулок, у випадках транзиту заявника по території декількох держав-учасників угоди [14, с. 85].

Маастрихтський договір 1992 року – угода про утворення Європейського Союзу. Підписаний 7 лютого 1992 у м. Маастрихт (Нідерланди), набув чинності 1 листопада 1993 (після ратифікації 12-ма країнами-членами). Договір запровадив назву «Європейський Союз» і

визначив його головні цілі: сприяння соціально-економічного прогресу країн-членів шляхом утворення простору без внутрішніх кордонів, утворення монетизації союзу та запровадження спільної грошової одиниці; введення європейського громадянства; формування спільної зовнішньої політики та безпеки; співпраця у сфері правосуддя та внутрішніх справ; посилення захисту прав громадян країн-членів [22].

Амстердамський договір 1997 – акт первинного законодавства Європейського Союзу, що вносив зміни до Маастрихтського договору 1992, запроваджував реформи структур та інститутів Європейського Союзу з метою зміцнення позицій Європарламенту та Єврокомісії, а також удосконалення правил прийняття рішень [24].

Сьогодні Європейська Рада, Європейський парламент, Європейська комісія, яка розробляє законодавчі пропозиції, Рада Європейського Союзу здійснюють такі політичні наднаціональні інститути здійснюють міграційну політику. Особливу роль у врегулюванні міграційної кризи в сучасних умовах відіграють також неурядові організації. Але, сьогодні ключовою проблемою залишається питання узгодженості між діяльністю різних політичних інститутів ЄС [16, с. 42].

Європейська рада сьогодні активно працює для підготовки нових рішень, що дають змогу посилити захист зовнішніх кордонів ЄС. Особливий наголос робиться, серед таких, на співпраці з Туреччиною у питанні взаємодії щодо призупинення потоків біженців з території країни. Також, у питанні посилення захисту зовнішніх кордонів, Європейський рада працює над встановленням інтегрованої системи управління та контролю над цими кордонами. Особливий наголос роблять на узгодженні механізму забезпечення повернення нелегальних мігрантів до країн походження, а також, створення та облаштування місць прийому біженців, здійснення їх ідентифікації та реєстрації. Варіантом врегулювання міграційної проблеми є запропоновані Єврокомісією квоти стосовно прийняття мігрантів країнами

ЄС пропорційно до їх населення, економіки, рівня життя. Але найкатегоричніше проти прийому біженців виступають уряди Угорщини, Чехії та Словаччини, які розробляють навіть відповідні програми захисту від нерегульованого напливу нелегальних мігрантів [16, с. 42].

Важливу роль у прихистку мігрантів відіграє Німеччина та Франція. І хоча обидві країни демонструють відмінне ставлення до вирішення проблем мігрантів загалом. Але, до недавнього часу міграційна політика Французької республіки полягала в активній інтеграції нових громадян у французьке суспільство на базисі їх політичної рівності та орієнтувалась на постійний розвиток культурної та етнічності єдності суспільства. Дуже важливим є ще те, що з віднедавна мусульманські організації, що перебувають на території Франції можуть отримувати фінансування з французького бюджету та від громадських організацій. Закон про імміграцію у Франції був прийнятий 2006 році, зокрема, був запроваджений термін «вибіркова імміграція», що суттєво ускладнило процедуру легалізації нелегальних мігрантів. Регулювання міграційних потоків у Франції орієнтується на те, що переваги в допомозі надаються тим мігрантам, послуг яких найбільше потребує країна. Франція визнає, що вона є поліетнічною державою [16, с. 43].

Німеччина, порівняно з Францією, проводить ліберальнішу політику стосовно мігрантів. Тут ефективною є саме соціальна інтеграція, налагоджений міжетнічний діалог та головний наголос робиться на культурній рівності між різноманітними народами. Важливим є також те, що в Німеччині ефективніша система шкіл та курсів, які навчають мігрантів мови та культури країни проживання. Але, складною залишається проблема для мігрантів для сучасної Італії, де більше розвиваються не стільки міжетнічні конфлікти, скільки міжкультурні. Як показує практика, за умови успішного економічного розвитку, держави часто сприймають мігрантів як корисні, а інколи, навіть, необхідні елементи суспільно-економічного розвитку. Але за умови економічного спаду ставлення до мігрантів стає різко

негативне, і найбільшою мірою це стосується некваліфікованих працівників. Іммігранти однакового походження та культури утворюють у суспільстві етнічні громади, які вже не завжди готові інтегруватись в інші суспільства. Значним в цьому процесі є вплив міграції і на національну ідентичність. Зокрема, потрібно враховувати і такі чинники, як кількість мігрантів, яку приймає держава, тривалість імміграції, етнічна ідентичність мігрантів, їх соціально-економічне становище, ставлення до імміграції, готовність іммігрантів адаптуватись до культури, мови та цінностей країни перебування [16, с. 43].

Зважаючи на наявні вищевказані правові та інституційні механізми захисту кордонів Євросоюзу, європейська міграційна криза, ще й до досі неподолана, лише підтвердила наявність багатьох недоліків у міграційній політиці Союзу.

Ще у 2015 році було зрозуміло, що інститути та агентства Європейського Союзу не зможуть самостійно боротися з такою кількістю нелегальних мігрантів. А тому, ЄС потребує тісної співпраці з державами, що є транзитними територіями для нелегальних мігрантів [7].

Важливим кроком у застереження нелегальної міграції стало укладення договору з Республікою Туреччини у 2016 році, за яким передбачається реадмісія до Туреччини саме тих нелегальних мігрантів ЄС, які прибули через її територію. В той Європейський Союз зобов'язувався пропускати через Шенгенську зону пропорційну числу висланих нелегалів кількість сирійських біженців, які вже перебувають у турецьких таборах. Завдяки цьому договору, було можливим контролювати за одним з головних каналів незаконного перетину зовнішніх кордонів держав ЄС, та скоротити потік мігрантів, які не мають законних підстав знаходитися на території ЄС. І ще одним етапом у протидії нелегальній міграції є прийняття Європейською радою на саміті у 2017 році Декларації, за якою запроваджено співробітництво ЄС з Лівією як одним з основних стратегічних партнерів із

зменшення кількості осіб, що можуть незаконно перетинати кордони ЄС середземноморським маршрутом. За такої співпраці Євросоюз надає відповідне оснащення, проводить тренування Лівійської національної берегової охорони, і забезпечує належні умови утримання осіб, що хочуть до ЄС, на території Лівії з метою заохотити мігрантів добровільно повернутися до країн їх проживання. Варто зазначити, що спільними зусиллями проводяться операції із виявлення та знешкодження організованих груп, які займаються контрабандою мігрантів, що нелегально попадають в ЄС. За повідомленнями глави Frontex Фабріс Леггері, «внаслідок вжитих заходів близько 119000 африканців були затримані минулого року при спробі нелегально потрапити до ЄС з Лівії на невеликих човнах контрабандистів» [7].

На сьогодні вже так гостро не стоїть проблема міграції з Африки чи Близького Сходу, на противагу цьому зараз з'явилася нова хвиля мігрантів на польсько-білоруських кордонах.

12 міністрів внутрішніх справ країн Європейського союзу звернулися зі спільним листом до Єврокомісії, в якому закликали прискорювати зміни у сферах захисту зовнішніх кордонів ЄС та міграції. В цьому листі наголошується що необхідним є посилення захисту зовнішніх кордонів Союзу та запобігання зловживанням системою надання притулку в ЄС з боку недемократичних режимів. В листі, також, йдеться про виділення коштів ЄС на будівництво стіни на кордоні з Білоруссю. Лист підписали також міністри Австрії, Болгарії, Греції, Кіпру, Латвії, Польщі, Чехії, Данії, Естонії, Словаччини та Угорщини [1].

Член Литовського парламенту А. Білотайте заявила: «Ми стикаємося з феноменальною гібридною атакою, організованою білоруським недемократичним режимом, але ця криза ще раз показала, що ми можемо об'єднатися в пошуку ефективних рішень. З початку міграційної кризи ми отримали від країн ЄС всіляку допомогу - експертну, фінансову та

гуманітарну. Я вірю, що разом ми знайдемо швидкі політичні рішення, яких від нас чекають народ Литви і жителі всієї Європи» [1].

Міністри привітали рішення Європейської комісії в даному листі та розглянути питання про зміцнення міжнародно-правової бази Євросоюзу та включення в план дій всіх можливих заходів по реагуванню на нелегальну міграцію і її регулювання. Особливо, міністри підкреслили необхідність максимально швидких рішень на рівні ЄС для боротьби з нелегальною міграцією та гібридними погрозами, які можуть виникнути. Наголошується на забезпеченні цілісності та ефективного функціонування Шенгенської зони. Тобто всі зовнішні кордони Європейського Союзу мають бути захищені на найвищому рівні. Міністри згадують і про необхідність «додаткового фінансування з ЄС» для зведення вищевказаного паркану. Загалом, у листі говориться про необхідність розглянути питання про подальшу розробку стандартів щодо прикордонного контролю ЄС та спостереження за його зовнішніми кордонами [1].

Проте, по останнім новинам можна зробити висновок, що максимум який зараз можливий це збудувати загородження або закрити повністю кордон з Білоруссю. Хоча Польща поки що, дає шанси Мінську відступити та відправити мігрантів до країн походження.

Голова уряду Польщі, М. Моравецький заявив, «Ми розглядаємо кроки у контексті щораз більших економічних санкцій, включно із закриттям білорусько-польського кордону з польського боку» [26].

Він наголосив, що Варшава повністю готова забезпечити повернення мігрантів на батьківщину і також додав, що лише за допомогою дипломатичних дій вдалося зменшити наплив мігрантів. А польський прем'єр також підкреслив, що ЄС сьогодні повинен сконцентруватися на наступних важливих пріоритетах, які виникли. Це безпека в Європі, енергетична і газова кризи, та ризики, що пов'язані з введенням в роботу Nord Stream 2. Крім цього, Моравецький зазначив, що сьогодні на східному

кордоні Польщі спостерігається «війна нового типу», в якій зброєю зробили мігрантів і дезінформацію, та додав, що вже є кілька наростаючих криз: політична криза з використанням мігрантів, енергетична та військова активність Росії навколо України. Він наголосив, що необхідно активно співпрацювати із союзниками в Європі. Естонська прем'єрка Каллас, у свою чергу, подякувала Польщі за захист кордонів ЄС та НАТО, додаючи, що Естонія також допомагає своїм сусідам захищати зовнішній кордон. За її зауваженнями, Європа повинна завжди мати спільний план дій у цій ситуації. Та звернула увагу на ситуацію поблизу кордонів України, зауважуючи, що РФ намагатиметься здійснювати ескалацію конфлікту у будь-який час [26].

Криза на польсько-білоруському кордоні почалась з серпня цього року. З цього часу в Польщі вже зафіксували 35 тисяч спроб нелегально перетнути кордон. Країни Балтії та Польща звинувачують Росію та Білорусь у гібридній агресії із застосуванням неконтрольованих міграційних потоків. Як ми бачимо, з боку Білорусі щодня здійснюються спроби прориву кордону великими групами мігрантів за підтримки та контролю білоруських спецслужб. Тому від початку вересня на польсько-білоруському кордоні запровадили надзвичайний стан. Польща планує збудувати до середини 2022 року на кордоні з Білоруссю загородження висотою понад 5 метрів [26].

2.2 Основні напрями роботи Ради Європи

Рада Європи була створена 5 травня 1949 року.

Завдання Ради Європи – налагодження законодавств країн-учасниць задля забезпечення норм свободи та демократії, які закріплені в Європейській конвенції з прав людини 1950 року [29].

По літературі європейського антидискримінаційного права «Рада Європи – це міждержавна організація, заснована після Другої світової війни з метою сприяння ствердженню, серед іншого, верховенства права, демократії,

прав людини і соціального розвитку. З цією метою держави – члени Ради Європи створили ЄКПЛ – першу сучасну конвенцію з питань прав людини в дусі Універсальної декларації ООН про права людини. ЄКПЛ покладає на держави юридичне зобов'язання гарантувати певні права не лише своїм громадянам, а й кожному, хто знаходиться під їхньою юрисдикцією. Нагляд за дотриманням ЄКПЛ покладено на Європейський Суд з прав людини (ЄСПЛ), який розглядає скарги проти держав – членів Конвенції. На сьогодні Рада Європи налічує 47 членів, і кожна держава, що бажає вступити до Організації, має прийняти на себе конвенційні зобов'язання» [27, с. 12].

Рада Європи є чисто європейською організацією, вона не виконує практику поширення членства на інші держави, які знаходяться в інших континентах (за виключенням Турецької Республіки). Умовою вступу до Ради Європи є підписання та затвердження державою Європейської Конвенції з прав людини та основних свобод, а у ст. 2 Протоколу № 4 від 16 вересня 1963 р., який поповнює цю Конвенцію, свобода пересування з однієї країни в іншу гарантується. Оскільки, міграційний контроль діє поза рамками самої Конвенції, право держав контролювати в'їзд та виїзд іноземців обмежено принципами, за які країна погодилася по Конвенції. Проте, саме використання цих положень і принципів залежить від законного перебуття у державі. Не дивно, що в системі Конвенції відображено лише свободу виїзду з будь-якої країни, а не свободу в'їзду на її територію. У більшості випадків імміграційний тиск країн-членів Ради Європи пов'язаний з в'їздом, а не з виїздом. Необхідно підкреслити, що при формуванні імміграційної та інтеграційної політики на основі поваги до прав людини, демократії та верховенства права Європейська Комісія сприяла реалізації цієї політики. Європа прагне до того, щоб іммігранти зміцнили соціальну згуртованість і сприяли розвитку країн. Конвенція закликає захищати принципи рівного відношення, гуманізму та ліквідуванню всіх типів дискримінації в політиці.

Роботу Ради Європи у міграційних процесах слід поділити на три головні частини:

- керування міграцією;
- об'єднання (інтеграція) мігрантів;
- юридичний статус мігрантів [32].

Рада Європи до Європейського суду складається з декількох установ:

- Генеральний секретар – проводить наради і є представником Ради Європи;
- Комітет міністрів – працює, як основна установа, що затверджує та приймає головні постанови;
- Парламентська Асамблея – виконує найважливішу роль у аналізі заключних питань;
- Конгрес місцевих і регіональних органів влади допомагає демократичному порядкувати та виконувати прогнозування місцевих та регіональних виборів [28].

Проблема нелегальної міграції у рамках РЄ широко розглядається у Рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи. Наприклад, Рекомендація 1211 (1993 р.) зазначає, що нелегальна міграція обумовлена високим відсотком безробіття у європейських країнах. Обговорюється проблема того, що через тяжкі процеси легального в'їзду до ЄС потенційні нелегальні мігранти звертаються до організованих груп торгівців, які допомагають з перетином кордону нелегально [32].

З приводу цього, Асамблея рекомендує Комітету міністрів «удосконалювати шляхи модернізації в'їзного контролю шляхом двосторонніх або односторонніх угод, які б забезпечували обмін інформацією між державами» [32].

Через країни південного Середземномор'я до Західної Європи прибуває найбільша кількість нелегалів, у цих регіонах найбільший відсоток прихованої міграції. Стосовно цього питання Парламентська Асамблея

прийняла Рекомендацію у 2000 році, у самому документі Парламентська Асамблея запропонує Комітету міністрів почати виконувати консультації з спеціалістами і неурядовими організаціями на південному Середземномор'ї для аналізу економічних, політичних, соціальних причин міграції та співпрацювати з МОМ [32].

Головні статутні органи Ради Європи – Парламентська асамблея та Комітет міністрів. Розпорядчим органом влади являється Комітет міністрів. Міністри закордонних справ країн-членів, які входять до Ради Європи або їхні представники входять до складу статутних органів організації. Роботу за напрямки функціонування Ради Європи входить у сферу діяльності Комітету міністрів, а саме туди входить: приймання рішень викладених Парламентською асамблеєю та конференцій міжурядових комітетів, регулювання бюджету і програму роботи організації. На сучасний стан Радою Європи було розроблено та підписано понад 160 угод, які є результатом роботи організації. Під роботу комітету також попадає вирішувати важливі питання по ухваленню резолюцій та декларацій з різних політичних питань [29].

У штаті Комітету міністрів діють референти з питань:

- співробітництва у галузі прав людини;
- адміністративних та бюджетних аспектів;
- зовнішніх відносин;
- соціального захисту та здоров'я;
- демократії;
- співробітництва у галузі права;
- зовнішніх відносин;
- освіти, культури та навколишнього середовища.

Першою європейською асамблеєю в історії континенту рахується Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ). Сама асамблея виконує консультативні функції. Вона відіграє важливу роль обумовлювати напрямки

діяльності Ради Європи. Робота організації посідає важливу роль у визначенні напрямків роботи Комітету міністрів. Проте, прийняті Асамблеєю постанови мають лише рекомендаційний зміст, разом з тим організація приймає основну частину міжнародних постанов, які в майбутньому формують правову базу Ради Європи. Найвідоміша серед них – Європейська конвенція з прав людини [29].

Короткий виклад преамбули Уряди країн-членів Ради Європи працюють в напрямку забезпечення миру і більшої єдності на основі прав людини та основоположних свобод [10].

В сфері нелегальної міграції було запропоновано розробка Європейської Конвенції, яка включала в себе боротьбу з усіма формами нелегальних перевезень, використанні санкцій зорієнтованих на торгівлі людьми та захисті прав нелегалів. Доречі, саме ця Конвенція несла з самого початку рекомендаційний характер від Парламентської Асамблеї, проте мала позитивний характер. Асамблея внесла ще одну пропозицію щодо підвищення ефективності співробітництва з ЄС для створення опору нелегальній міграції. В Європі на сьогодні, кримінальні групи на протидію обмеженій політиці Заходу поєднали нелегальну міграцію з торгівлею людьми і знайшли належний попит на дану сферу. Слід зазначити, що була прийнята Рекомендація від Парламентської Асамблеї про торгівлю людьми та примусову проституцію у країнах-членах Європейського Союзу, так як зазначається нагальна потреба у координації дій щодо даної проблеми. Приблизно близько 80 % повій походять зі східноєвропейських країн, проте працюють у Центральній частині Європи. Дана Рекомендація несе за собою створення контрольного механізму у протидію торгівлі жінками [32].

З осені 1950 р. Європейська конвенція з прав людини стала найважливішим документом у міжнародній системі захисту прав людини. З самого початку появи Конвенція стала головним із основ для визначення цінностей та ідеалів демократичного суспільства, а також основою для

розвитку верховенства права. Конвенція стала основою для формування повного комплексу міжнародних законів і нормативних актів у сфері прав і свобод людини, захисту її законних інтересів і потреб, поваги до верховенства демократії і права. Наразі Рада Європи сформулювала та схвалила понад 200 угод і конвенцій, направлених на захист та реалізацію основних цінностей прав людини та демократії [28].

Усі держави-члени Ради Європи підписали дану Конвенцію. На сучасний стан Конвенція захищає права приблизно 830 млн людей по всій Європі, і навіть – українців. За наглядом по дотриманню прав і свобод людини було створено Європейський суд з прав людини, які регулюють основну роботу за дотриманням прав, які були викладені у Конвенції [28].

Україна вступила до Ради Європи 9 листопада 1995 р., стала 37-ю державою-членом. Організація через всіляку співпрацю допомагає та підтримує Україну по спрямуванню на узгодження законодавства та інституцій по європейським стандартам у сферах прав людини, верховенства права та демократії. Верховна Рада України ратифікувала Європейську конвенцію 17 липня 1997 р., а набула чинності для України вона 11 вересня того ж року. В наслідок чого, українці мають повноцінне право після вживання усіх можливих національних прийомів правового захисту звернутись зі скаргою про порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією до Європейського суду який відповідає за права людини [28].

Справедливо сказати, що Європейська комісія сприяє міжнародному діалогу з питань імміграції та інтеграції, сприяє зв'язкам між країнами походження, транзиту та призначення і, врешті решт, допомагає спростити потік мігрантів та побудувати толерантне суспільство. Більшість пропозицій Ради Європи були приєднані в національні законодавства європейських країн. В галузях міграції багато постанов Європейського Союзу опирались на розробки Ради Європи. Проте, якщо проаналізувати міграційну політику країн Європи і заодно України можна дійти висновку, що політика на

сучасних умовах стає набагато жорсткішою і зорієнтованою на боротьбу з нелегалами. Від 9 квітня 2010 року у своїй Резолюції Парламентська Асамблея звертає увагу, що «трудящі-мігранти беруть участь у забезпеченні економічного зростання і процвітання, а також створенні національного багатства в країнах призначення, а також сприяють скороченню рівня бідності в країнах походження» [32].

2.3 Сучасні російсько-білоруські відносини

Інтеграція Російської Федерації була запланована в 1990-х роках, оскільки обидві країни хоча і в менших масштабах хотіли зберегти колишній Радянський Союз. Ця тема не втратила свого значення й донині, адже в сучасних так званих міграційних процесах дуже гостро постало питання інтеграції Білорусі в Росію.

Відносини між Росією і Білоруссю завжди були тісними, але ніколи не були ідеальними. Вони то поліпшувалися, то погіршувалися. Багато в чому це було пов'язано з розбіжністю поглядів лідерів цих країн з питань, важливим для двостороннього співробітництва. Особисті відносини Лукашенко і Бориса Єльцина були досить теплими. Саме на 90-ті припадає розквіт російсько-білоруських відносин. Фінансові вливання в економіку Білорусії з боку Росії тоді були дуже великими, що лягало важким тягарем на і без того мізерний російський бюджет [31].

У 1991 р. влада Республіки Білорусь опинилась перед необхідністю вирішення дилеми: ігнорувати об'єктивність глобалізаційних процесів (і, тим самим, створити передумови для виключення своєї країни з еволюційних процесів державотворення, ізолюватись від решти світу і опинитись на узбіччі світових політичної та соціально-економічної систем), сліпо рухатись у їх кільватері (при цьому був і залишається ризик опинитись у неоколоніальній залежності від однієї або кількох світових держав-лідерів),

або ж спробувати побудувати власну геостратегію на засадах проведення активної зовнішньої політики, спрямованої на інтеграцію до світової економіки з активним залученням до міжнародних політичних процесів. Саме на останньому варіанті й зупинилося керівництво Білорусі. Упродовж кількох наступних років було налагоджено співпрацю з провідними світовими фінансовими (Група Світового Банку, МВФ) та європейськими регіональними (Рада Європи, ОБСЄ, Європейський Союз) організаціями. Паралельно Білорусь взяла участь у створенні з іншими колишніми республіками СРСР нової інтеграційної структури – Співдружності Незалежних Держав (СНД). Проте вже у середині 1990-х рр. така активність була дещо пригальмована під впливом зовнішніх обставин. США та низка країн ЄС відмовилися сприйняти бажання новоствореної держави на пошук власної моделі розвитку, визнавати зміни в Конституції Республіки Білорусь, спрямовані на посилення повноважень президента, ухвалені на референдумах 1995 та 1996 рр. та подальші вибори президента та парламенту, проведені згідно з нею. Одним із наслідків цієї ситуації стало згортання співпраці між Білорусією та Радою Європи, сповільнення політичного діалогу з ЄС та послаблення інтеграційної активності на цьому напрямі. В такій ситуації цілком зрозумілими стали кроки, зроблені Республікою Білорусь задля пошуку альтернативних партнерів для інтеграції та багатосторонньої взаємодії. Зважаючи на низку причин, вибір у стратегічні партнери Російської Федерації виявився досить очевидним [34].

По-перше, поділяючи відому позицію С. Гантінгтона, можемо констатувати, що однією з ключових обставин у налагодженні багатопрофільної співпраці між Росією та Білоруссю була цивілізаційна близькість цих держав. Йдеться, передусім, про практично відсутній мовний бар'єр, наявність спільних релігійних вірувань (в обох країнах найпоширенішою релігією є православ'я), культурні, соціальні зв'язки, що формувались упродовж тривалого часу, позитивне (в більшості) сприйняття

іншої держави-партнера населенням (відповідно РФ та РБ). По-друге, вагомим чинником для Білорусі була й залишається наявність стійких економічних зв'язків, в тому числі і на засадах міжнародної кооперації, з Росією, а також її суцільна енергетична залежність від останньої. По-третє, попри окремі локальні проблеми, співпраця з РФ виявилася для Республіки Білорусь важливим джерелом стабільного розвитку впродовж подальших десятиліть [34].

Мотиви Росії окрім згаданих, включали в себе ще й чинники геополітичного та гео економічного характеру. Адже РФ отримувала можливість поширити свій вплив на територію сусідньої держави, зафіксувати своє ендемічне історичне та геополітичне поле та відсунути так зване перехресне поле далеко за межі власної території. З іншого боку, Росія отримала надійного та передбачуваного інтеграційного партнера у своїх подальших діях у східноєвропейському регіоні. Однак відмінності держав – незіставність їхніх розмірів та потенціалів, відмінності в цілях та завданнях зовнішньої політики та зовнішньоекономічної діяльності, призвели до того, що в подальшому сторони по-різному почали сприймати двосторонню співпрацю: те, що для Білорусі є стратегічним напрямом партнерства, для Росії є тільки одним з важливих векторів на рівні з БРІКС, ШОС та АТЕС [34].

Взаємодії між двома країнами дуже активні. Незважаючи на різні тертя і складності, російсько-білоруські відносини мають характер союзного співробітництва. Стратегічний союз є одним з пріоритетів у зовнішній політиці Російської Федерації. Між представниками влади двох країн йдуть активні двосторонні контакти, які підтверджують зацікавленість сторін у врегулюванні спірних питань та налагодження тісного партнерства. З приходом до влади Володимира Путіна характер російсько-білоруських відносин став прохолоднішим і прагматичним. При цьому Путін був прихильником об'єднання Росії і Білорусі в одну союзну державу, при якому

Лукашенко приділялася дуже скромна роль представника президента Росії в Білоруському федеральному окрузі. Така ідея президента Білорусії не влаштувала, а тому союзної держави так і не утворилося. Від введення єдиної валюти Лукашенко також відмовився. Відносини по нафті і газу теж були вельми натягнутими [31].

Однак є три сценарії, які можуть поставити цю модель під загрозу в середньостроковій перспективі. По-перше, будь-яка зміна керівництва, природно, призведе до суттєвого перегляду білорусько-російських відносин. У Росії різні групи еліти з різних причин незадоволені існуючою ситуацією, і, отже, постпутінська реконфігурація влади, ймовірно, змінить політику. По-друге, що ще важливіше, Білоруська революція не закінчилася. Чим довше Лукашенко буде залишатися при владі за підтримки Росії, тим більше шансів на те, що наступна революційна хвиля буде геополітичною і призведе до вимог населення дистанціюватися від Росії, незалежно від того, покине Лукашенко посаду до цього чи ні. Правда, кінець монополістичної системи влади полегшить втручання Росії у внутрішні справи Білорусі, але це також підвищить інтерес до багатовекторної зовнішньої політики серед білоруських еліт і суспільства. По-третє, зміна міжнародного середовища може почати мати набагато більший вплив, ніж зараз. Якщо криза між Білоруссю та Заходом серйозно загостриться в результаті дій Мінська, які втягнуть Росію у відкрите протистояння із Заходом, Кремль може раптово відмовитися від підтримки Лукашенка, що неминуче матиме наслідки для всієї моделі [49].

Проте, на сьогодні є актуальним саме підписання угоди Білорусії з Росією та загострення самим Лукашенком міграційної кризи. На початку осені було підписано 28 інтеграційних програм. По даним програмам затверджується спільна між Російською Федерацією та Білорусією спільна військова доктрина, об'єднання валютних систем, співпраця в енергетичному та аграрному секторах. Проте, у білоруських аналітиків розділилися думки щодо практичних наслідків даних інтеграційних програм. Деякі вважають,

що підписання програм є державною зрадою, інші думають, що поки не потрібно перебільшувати значення нових документів і придумувати зайве. Поки що, білоруські ЗМІ підмічають розпливчаті формулювання угод, але підтверджують, що Російська Федерація набирає ще більшого контролю над Білорусією [18].

Виконання обумовлених дорожніх карт не означає втрати Мінськом свого суверенітету. Адже у них не йдеться про створення наднаціональних органів, які контролюватимуть фінансову чи монетарну політику Білорусі. Крім того, реалізація дорожніх карт забере щонайменше два роки. А відповідно, ці два роки Лукашенко зберігає за собою можливість торгуватися, вимагати прийняття документів у найбільш вигідних для себе формулюваннях, а головне – вимагати, щоб ця робота постійно «підживлювалася» все новими й новими кредитами з боку РФ. Але, разом з тим, самопроголошеному президенту Білорусі все таки довелося піти на декілька неприємних поступок. Досі він ставив категоричною умовою, що в обмін на узгодження карт Москва має погодитися продавати газ Білорусі за внутрішніми російськими цінами. Цього не відбулося – Росія погодилася лише зберегти ціни на газ у наступному році на рівні нинішнього. Також до візиту до Москви Лукашенко заявляв про плани отримати новий кредит у 3 млрд доларів, цього теж не сталося. Єдина вагома поступка, на яку пішла Москва – згода на обговорення фінансових компенсацій Мінську за впровадження так званого податкового маневру [39].

Олександр Класковський, відомий аналітик, акцентує, «що Мінськ сподівався на економічні преференції в обмін на сам факт підписання угод, однак Володимир Путін дав зрозуміти, що «за ритуальний жест не збирається чогось там давати» [18].

З однієї сторони міграційна криза на польсько-білоруському кордоні виглядає нелогічною, так як, Білорусії зараз потрібне примирення з ЄС та США. Сам президент Білорусії О. Лукашенко вважає, що якщо він створить

міграційну кризу на кордоні то Європа поступиться, знімить санкції і признає його легітимним президентом Білорусії. Проте, нинішня ситуація у будь-якому випадку програшна для президента Білорусії, так як від ЄС він може отримати тільки нові санкції. Сама міграційна криза на польсько-білоруському кордоні не стане для ЄС великою проблемою. Російській Федерації сама криза на кордоні, також вигідна, тому що вона дозволяє отримати від Білорусії нові поступки, як наприкладі з 28 положеннями щодо інтеграції. У наслідку, тепер можна побачити, що вздовж кордонів Білорусії пролітають російські літаки Ту-160, в яких можуть перевозити ядерне озброєння [25].

Загалом, якщо підсумувати, то в Європі розуміють, що міграційну кризу організували лідери країн Російської Федерації та Білорусії. Німецькі експерти та аналітики повідомляють те, що Путін активно користується міграційною кризою на кордоні для своєї пропаганди. Висвітлюючи події на кордоні російські журналісти увесь час ставлять під сумнів роботу Європейського Союзу і постійно критикують законодавчі інституції ЄС у недієздатності роботи у критичних умовах. Проте, німецькі політики сходяться у думці, що варто пропустити мігрантів, які зібралися на польсько-білоруському кордоні. Вони вважають, що кількість у порівнянні з мігрантами з Близького Сходу невелика і не спричинить великих проблем у майбутньому. Для них набагато важливішим стоїть завдання працювати з країнами з яких походять мігранти, щоб не було ще більшого напливу [35].

Підсумовуючи вищесказане, можна зрозуміти, що сучасний стан захисту кордонів на польсько-білоруському кордоні для країн ЄС являється задовільним. Зараз захист кордонів у порівнянні з 2015 р. набув позитивних змін та стабілізувався. Через ефективну роботу організації і Інститути ЄС та скоординовану зовнішню політику зменшилась кількість людей, які нелегально перетинають Шенгенську зону. Тим не менш, незважаючи на зменшення кількості, нелегальні виїзди продовжують існувати у

Європейському Союзу, тим самим загрожуючи зовнішній безпеці кордонів держав-учасниць союзу. Проте, чи справді, те що відбувається зараз на польсько-білоруському кордоні це чергова міграційна криза, як нам це подано в ЗМІ чи тільки початок російського гібридного вторгнення? Дуже спірне питання.

Прошло кілька місяців, але реальність настільки змінилася, що тепер ми живемо у світі, де Польща та Литва збирають НАТО, щоб обговорити вторгнення Росії, Великобританія формує групу швидкого реагування, а білоруси для нової провокації зривають польські прикордонні стовпи. У нинішній ситуації головне завдання Кремля – підтримувати контрольований проросійський перехід влади. Вона хоче не дати Лукашенку та білоруській еліті кидатися в пошуки нових союзників і виношувати безглузді схеми. Така поведінка може призвести до ескалації внутрішньої ситуації та спонукати ЄС та США до пошуку нових підходів, які можуть знову спрямувати Білорусь на Захід. Звичайно, Москва все одно може спробувати отримати від Мінська якісь невеликі бонуси, наприклад, відкриття навчального центру протиракетної оборони поблизу білоруського міста Гродно або уніфікація візових режимів двох країн. Але це не змінить головний пріоритет Москви: зробити так, щоб ситуація не стала гіршою. І якщо для цього потрібно пожертвувати тіснішою інтеграцією на користь впорядкованого переходу влади [53].

Чи буде і справді війна з Росією, і як піде поглинення Росією Білорусії, покаже час. Поки що, по останнім новинам можна чітко зрозуміти, що так звана міграційна криза на польсько-білоруському кордоні це тільки спровокована РФ акція, яка може привести до масштабних змін і смертей.

РОЗДІЛ 3 ПРОГНОЗ ВИРІШЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

3.1 Аналіз міграційної політики в Європейському союзі

Європейський Союз є одним із головних центрів робочої сили, тому він повинен розробити сильну імміграційну політику для вирішення політичних, економічних, правових питань та проблем безпеки. Історично основою міграційної інтеграції ЄС є свобода пересування, яка є одним із основних переконань європейської політики.

Весною 2015 року економічна та політична нестабільність у країнах Африки та Близького Сходу спричинила появу величезної кількості біженців та нелегальних мігрантів до Європейського Союзу, відповідно дані статистики зросли у кілька разів. До 2015 року європейські країни загалом надали притулок близько 280 тис. осіб у рік, а з січня до вересня 2015 року кількість нелегальних мігрантів сягала 700 тис. До кінця року цифра мігрантів побила всі рекорди та виросла до 2 млн. На жаль, європейські країни були не готові до розподілу такої великої кількості біженців, тому не вжили попередніх безпекових дій. З цього і з'явилися дискусії стосовно «міграційної кризи» і обговорення шляхів розв'язання даної проблеми [19].

Рисунок розподілу біженців у млн. наведено в Додатку А [33].

У цілому політика міграції та надання притулку розвинулася в країнах – членах ЄС через значні міграційні рухи та сучасний спосіб життя людей в Європі. Шенгенська система та її механізми контролю кордонів, Дублінською конвенцією 1997 року та регулюючим документом з контролю міграції у країнах третього світу, які дозволяють відносно без проблем контролювати та депортувати небажаних мігрантів, які в'їжджають до однієї з держав-членів Шенгенської зони, значно скоротили кількість людей, що шукають притулку. Але через це зросла і кількість нелегальних мігрантів. Схожий безвізовий режим існує і в деяких країнах Співдружності

незалежних держав, в тому числі в усіх країнах пострадянського простору, окрім країн Балтії та Грузії. Тому багато мігрантів з Афганістану та інших країн Центральної Азії користуються таким способом для в'їзду до Росії та України як країни призначення, або як транзитної країни до ЄС [23].

В ЄС сподіваються, що сусідні країни заборонять в'їзд людей через свої кордони. Таке завдання з ЄС частково переходить до держав походження мігрантів та транзитних країн. Відправлення мігрантів в відділи утримання правопорушників в деяких країнах і за межами ЄС, та навіть в Африці, а також депортація стали звичною практикою для Європи. Через це права людини стали порушуватися більше. Критики такої системи стверджують, що в той час, як Європа намагається формувати «спільну територію» для гарантування свобод, справедливості та безпеки, вона створює ізольовану групу осіб нижчого класу з тих держав, які не є державами-членами ЄС, і започатковує «Фортецю Європи». Певні візові вимоги до громадян, які приїжджають з неєвропейських країн, стали ще суворішими. На перевізників таких осіб теж накладаються великі штрафи за транспортування нелегальних пасажирів. Те ж саме відбувається і в країнах Східної Європи. Жорстка політика ведеться і в багатьох європейських країнах. Це може змусити іммігрантів повернутися до нелегальних способів прибуття в Європу. Тому такі люди часто стають жертвами груп торговців людьми. І більшість із них не потрапляє до Європи, а деякі гинуть в дорозі [23].

Підхід ЄС до питання міграції був і є євроцентричним. ЄС демонструє свої слабкі сторони, що полягають у відсутності реального союзу між державами-членами, і насамперед відсутність співпраці між ними дає зрозуміти, що ЄС ще не можна вважати інтегрованим політичним союзом. У цьому питанні ЄС виявляється неефективним і роз'єднаним, протиставляючи держави-члени одна одній і розпалюючи націоналістичні та антимусульманські настрої [54].

Канцлер Німеччини, Ангела Меркель пропонувала державам ЄС вирішувати питання, які стосуються біженців, спільно. Адже дана проблема дуже турбувала Францію та Німеччину через величезний потік біженців. Тому країни відстоювали таку позицію, що передбачала за собою квоти в розподілі біженців. Угорщина виступила проти цього. Адже держави, що входять до Вишеградської групи, прийняли рішення не дотримуватися принципу квот. Перетин кордону будь-якої держави без відповідних документів неможливе. Через це біженцям доводиться плисти Середземним морем нелегальними шляхами. Контрабандисти надають їм можливість перетнути кордон орієнтовно за 700 євро. Але дуже багато мігрантів під час таких переправ хворіють, страждають від зневоднення або навіть тонуть. Тому, якщо аналізувати статистику, то можна простежити, що з початку 2018-го року півтори тисячі мігрантів загинули, і близько 76 тисяч перетнули кордон Середземним морем. Варто також відзначити, що Берлін надає притулок приблизно двом третинам осіб, які сподіваються на статус біженця у Євросоюзі [19].

Середземним морем прибули до Європи орієнтовно 1 015 078 шукачів притулку, що становить приблизно 97% від загальної кількості прибулих.

Міграційні шляхи можна умовно поділити на три коридори:

1. Західносередземноморський шлях: незначна частина біженців може дістатися Європи, прямуючи з Марокко та Алжиру в Іспанію. За даними МОМ, таким шляхом скористалося 3 845 мігрантів. Варто зазначити, що регулярно через кордон Іспанії з Марокко намагаються проникнути шукачі притулку з Африки.

2. Центральносередземноморський коридор: значна частина шукачів притулку, що рухається з Африки, південніше Сахари: Еритрея, Нігерія та Сомалі, а також Лівії, використовує даний морський шлях, щоб дістатися до Італії. І протягом 2015 року до Італії таким способом причалило

150 317 шукачів притулку. Цей шлях є небезпечним. За даними МОМ, у 2015 році тут загинуло 2 889 осіб.

3. Східносередземноморський коридор: це найпростіший, найдешевший та найбезпечніший маршрут в Європу, що проходить через Туреччину та Грецію. Ним користуються біженці з Іраку та Сирії. Існує два способи, щоб дістатися пункту призначення – наземний та морський. І перший спосіб – доїхати автобусом зі Стамбула в Елладу. Але його обирає менше людей, тому що він передбачає перетин контрольних прикордонних пунктів. Але Туреччина є «безпечною країною», тому такий спосіб перетину кордону може означати відмову у наданні статусу біженця в Євросоюзі. Крім того, зазначимо, що Туреччина регулярно перекриває цей маршрут, відмінюючи рейси у даному напрямку. Хоча наземний спосіб дешевший та безпечніший, проте більше шансів успішно дістатися Європи морем. У 2015 році морським шляхом «Туреччина – Греція» скористалося 801 919 осіб. Через небезпечність маршруту загинуло 709 осіб. А ще частина сирійців прибувають в Грецію морем з Єгипту. Опинившись в Греції, шукачі притулку рухаються через Сербію, Македонію і Угорщину на північ – до Німеччини та Швеції. Біженці намагаються оминати Болгарію та Румунію через жорсткіший прикордонний контроль [33].

Міграційні коридори наведено у Додатку Б [33].

Економічні негаразди та терористичні загрози, поява ксенофобії в європейському суспільстві через прийняття великої кількості біженців впливає на політичні рішення лідерів європейських держав. Політика стримування Євросоюзу не є ефективною. Деякі чиновники пропонують взяти за приклад австралійців, які депортували біженців човнами в Папуа-Нову Гвінею та Науру. Проте політика, що базується на забороні та стримуванні, не є доцільною, вона не бере до уваги настрої мігрантів, що вирушають до берегів Євросоюзу [37].

Для вирішення проблем міграційної кризи держави-члени Євросоюзу запровадили спільну комплексну міграційну політику, основа якої базується на принципі солідарності в безпекових питаннях країн, а також на домовленості про розподіл біженців за квотами та соціальної адаптації мігрантів. Іншими словами, кожна держава-член ЄС, зобов'язалася забезпечувати притулок для певного числа біженців та спільно вдосконалювати контроль за міграційними потоками та безпекою. Крім цього, щоб зменшити потік нелегальних мігрантів, було укладено відповідну угоду із Туреччиною стосовно можливості розміщення в країні певної кількості біженців. Проте, ситуація склалася так, що даний принцип розподілу біженців між країнами відповідно до квот виправдав себе, але не в усіх державах Союзу. До прикладу, Мальта та Фінляндія заповнили свою квоту на 94%, в той час як Польща та Угорщина відмовилися давати притулок мігрантам, хоча на їхню частку припадало відповідно 7 тис. та 1,3 тис. біженців. Метою даної Угоди передбачалося отримання цілої низки позитивних результатів для ЄС. Це, по-перше, зниження ризику поширення тероризму та злочинності в ЄС. По-друге, зниження соціального напруження між європейцями та представниками східної культури. До того ж, біженці з Близького Сходу залишалися в своєму історичному середовищі [19].

Варто перерахувати ці найважливіші, проте не завжди ефективні, кроки ЄС:

- Пропозиції Єврокомісії докорінно змінити законодавство у сфері міграції. Основний принцип концепції «безпечної третьої країни» має залишитися незмінним, тобто заява має бути подана в тій країні, яку першою перетнув шукач притулку. Винятком може бути возз'єднання з сім'єю, що мешкає в іншій країні;
- крім цього більше посилюється контроль зовнішніх кордонів, зокрема силами Frontex – Європейська агенція прикордонної та берегової охорони;

- Європейський парламент схвалив план голови Європейської Комісії 2015 року про запровадження квот на прийом біженців, що розраховують у відповідності до розміру ВВП та кількості мешканців країни. Проте, держави Вишеградської четвірки (Польща, Словаччина, Чехія та Угорщина) не підтримали такий план. Причиною була традиційна для цих держав ксенофобія та нетерпимість до інших етносів. Крім цього, Євросоюз намагається досягати домовленостей стосовно добровільного розподілу мігрантів серед країн-членів. Але, рішення квотування є ще недосконалим та може суперечити базовим основам свободи вибору проживання;

- ЄС з 2015 року створює та фінансує центри для мігрантів, які ще називають «центри розвантаження» за межами Європейського Союзу. Зазначимо, що 18 березня 2016 року в рамках євроінтеграції було підписано угоду з Туреччиною стосовно стримування неконтрольованих потоків біженців. [13].

Останніми роками з'явився новий маршрут, який одразу викликав занепокоєння в ЄС. Це «маршрут мечетей» – через Боснію і Герцеговину. Велика кількість біженців та гуманітарні проблеми, що одразу виникли спонукали Євросоюз до спроби створення так званої «буферної зони». Тому у 2016 році країну зарахували до списку ЄС безпечних третіх країн. Звичайно очевидно, що в сучасних умовах, коли криза зменшується, система квотування є не такою необхідною. І дана політика, до того ж, має менше шансів на ефективне вирішення проблеми, оскільки щодо неї потрібен консенсус та згода усіх держав, що входять до ЄС [19].

Проте, не дивлячись на певні прогресивні кроки у розв'язанні проблем, налагодження питань виглядає як бажаний, але уявний тріумф. Намагання ЄС, на жаль, не призвело до утворення дієвих механізмів контролю за міграцією. Поразка ліберального крила Євросоюзу, при цьому, виявилась остаточною. Новий міграційний вектор ЄС не спроможний запобігти гуманітарній кризі у Північній Африці та на Близькому Сході, особливо в тих

регіонах, що спричинили появу великої кількості біженців. Тому, аналізуючи вищевказану ситуацію, варто відзначити, що зовнішнє безпекове середовище ЄС набуває стрімких змін. Це і є наслідком трансформації основи проблем, а також масштабом цих проблем. Поступово можуть з'являються загрози зовнішньої агресії, оскільки держави ЄС розраховують на те, що з боку держав не буде загострення ситуації, то вважається, що середовище ЄС є безпечним для кожного його громадянина. Проте, це не зовсім так, прогресивний метод використання «гібридної війни» в конфліктах, таких як в Україні, наприклад, демонструє, що треті країни можуть активувати недержавні сили, щоб розпочати дестабілізаційні дії в рамках ЄС. Особливого значення такі загрози набувають у країнах Балтії. Непорозуміння серед мігрантів на міжетнічній основі стають звичайною буденністю на сьогодні. Тому необхідно звернути увагу на пропаганду радикального ісламізму з боку терористичної організації Ісламська держава, що допоможе зрозуміти, що велика кількість біженців проявляє свою неповагу до норм та традицій держав, до якої вони переселились[19].

Проте, було і достатньо багато позитивних зрушень, зі сторони політики на рівні Європейського Союзу:

1. Відповіддю на нещасні випадки серед біженців, котрі прибувають морем були пошукові та рятувальні місії. Такі операції проводяться постійно з кінця 2013 року, коли італійський уряд започаткував операцію «Mare Nostrum» біля лівійських берегів. Головним завданням операції було проведення рятувальних робіт та нагляд за рибачькими човнами. А 1 листопада 2014 «Mare Nostrum» була замінена на масштабнішу операцію «Triton», бюджет якої у 2015 році був потроєний, а кількість залучених суден збільшили [33].

2. Наступне, боротьба з перевізниками. Одночасно з проведенням пошукових та рятувальних операцій ЄС оголосив про початок боротьби з перевізниками біженців. Але, після кількох успішних операцій виникли

певні складнощі. По-перше, дуже важко відрізнити човен, який можуть використовувати для перевезення мігрантів від звичайного човна. По-друге, є ризик нещасних випадків чи знищення човна разом з мігрантами. В Євросоюзі сподівались, що використання дронів або навіть авіації полегшить проблему, але, як виявилось, без успіхів. Скоріше всього, боротьба з перевізниками і надалі залишатиметься малоуспішною операцією [33].

3. Розбудова мережі спеціальних центрів для прийому біженців – hotspots. Така можливість для створення мережі центрів вперше була згадана 13 травня 2015 року в Європейській міграційній стратегії. Стратегія розглядає центри як пункти, в яких проходить ідентифікація, реєстрація та забір відбитків пальців мігрантів. З самого початку не було досягнуто згоди стосовно функцій призначення цих центрів. У франко-німецькій декларації центри трактуються як місця очікування для мігрантів, що прибувають у прикордонні країни ЄС. В той час як Рада юстиції та внутрішніх справ, відзначила важливість таких пунктів для утримання нерегульованих мігрантів. У випадку кризи чи міграційного тиску на зовнішні кордони ЄС такі центри дають змогу агенціям швидше втрутитися у ситуацію. На сьогодні Італія та Греція ближче всього до створення центрів. Проте, через відсутність єдиної думки центри поки будуть обмежені в людських та технічних ресурсах. Актуальною є проблема визначення завдань центрів. На сьогодні існує усталений порядок співпраці між різними агенціями ЄС. І перебудова таких форм співпраці скоріше приведе до ускладнень, аніж до посилення кооперації. [33].

4. Можливість легальної міграції в ЄС. Першопричиною організованої злочинності у сфері міграції, як вважають, є відсутність чи невизначеність легальних способів міграції в ЄС. Спочатку потрібно змінити процес об'єднання сімей, покращити схеми трудової мобільності, тощо. Тому неодноразово в ЄС піднімали питання щодо відкриття

інформаційних центрів в основних країнах походження мігрантів. Однак відкриття інформаційних центрів було відкладене на невизначений час, тому що перш за все необхідно провести міграційні реформи, впровадження яких гальмується через відсутність спільного бачення вирішення проблеми.

5. Запровадження політики переміщення. Нерівномірний розподіл мігрантів у Європейському союзі та надмірне навантаження на Італію та Грецію дозволило застосувати ч. 3 ст. 78 Лісабонського договору. Дана стаття передбачає, якщо один чи більше членів ЄС зіштовхнулися з надзвичайною ситуацією, яка пов'язана з напливом громадян третіх країн, Європейська рада може прийняти запобіжні заходи за пропозицією Європейської комісії. Тому ЄС розробив принцип квотного розподілу мігрантів виходячи з таких показників:

- кількість мешканців країни-члена (40%);
- розмір ВВП (40%);
- кількість звернень за отриманням статусу біженця протягом 2010-2014 року (10%);
- показник по безробіттю (10%).

Амбітною метою Комісії було зробити участь у програмі переміщення обов'язковою для всіх країн-членів, окрім Великобританії та Ірландії, які мали право відмовитися від розподілу мігрантів. Данія згідно з застереженнями до Лісабонського договору взагалі не брала участі в такому розподілі [33].

Передбачається, що прийом мігрантів супроводжуватиметься певною сумою коштів. Зараз мова йде про 6 000 євро з Фонду надання притулку міграції, який наповнюватимуть Європейська комісія та держави-члени. Найбільший внесок робить Німеччина – 534 млн євро. Така ініціатива мала б спонукати країни-члени бути більш поступливими, але з самого початку система наштовхнулася на опір окремих країн. На цьому етапі програма загальмувала, при тому, що Німеччина навіть готова взяти на себе додаткові

зобов'язання зі збільшення своєї квоти. Але, для країн-членів квотна система розподілу біженців означає значне збільшення кількості мігрантів. Тому багато з них відкидають цей механізм, намагаючись додати до чотирьох показників, запропонованих Європейською Радою, свої. Вороже до даного проєкту поставилися Угорщина, яка відмовилася приймати мігрантів. Із закликами до необхідності додаткових консультацій виступили такі країни як Франція, Польща, країни Балтії, Чехія та Словаччина [33].

Інші скарги, пов'язані з депортацією іноземців, особливо у справі «Бадера та інші проти Швеції» Суд встановив, що якщо заявники будуть депортовані до Сирії, то їм загрожуватиме ризик отримати відмову у справедливому судовому розгляді. Через це Суд постановив, що Швеція не виконала покладеного обов'язку захищати права кожного на життя відповідно до Конвенції. У Конвенції Ради Європи 1977 року про правовий статус трудових мігрантів встановлені основні права для таких мігрантів та членів їх сімей. Також, відповідно до Конвенції забезпечується соціальний розвиток та благополуччя мігрантів. Протягом багатьох років Рада Європи видала багато указів щодо впорядкування національних положень, які стосуються надання притулку біженцям. Комітет з міграції, біженців та переміщених осіб. відноситься до Парламентської Асамблеї Ради Європи. Його діяльність спрямована на аналіз проблемних галузей. Комітет у своїй доповіді за 2011 рік висловив глибоке занепокоєння через відсутність національного законодавства та керівництва стосовно захисту дітей, які не мають офіційних документів на право проживання у країні, та закликав держави-члени Конвенції здійснювати законодавчі заходи та усувати адміністративні обмеження та дискримінацію [23].

Тому базис у міграційній політиці щодо надання соціальних стандартів та жорсткого контролю вимагає від країн Євросоюзу додаткових фінансових навантажень до бюджетів, а також впливає на радикальні настрої в суспільстві. Радикальні політичні сили в Євросоюзі все більше наголошують

на рішучіших діях щодо обмеження міграційних потоків, основною причиною цього є значні кошти для оперативного реагування та облаштування спеціальних пунктів для мігрантів. Варто зауважити, що для вирішення міграційної кризи було запропоновано створення центрів для прийому біженців, вперше вони були зазначені в Європейській міграційній стратегії (European Agenda of Migration). До основних функцій таких центрів слід віднести ідентифікацію та збір відбитків пальців шукачів притулку [9].

Отже, підбиваючи підсумок потрібно розуміти, що регулювання міграційних проблем у країнах ЄС варто вирішувати комплексно, адже, міграційна політика країн ЄС має враховувати всі важливі суспільнополітичні, культурні та етнічні фактори. Тому що нерегульованість даної проблеми може призвести до загострення міжетнічних та соціальних проблем. Необхідно зазначити також, що інтеграція мігрантів повинна відбуватись поступово. Приймаюча країна повинна допомагати біженцям у вивченні мови і культури, та відкривати доступ до ринків праці, надавати можливість користуватися системами освіти і охорони здоров'я, захищати від дискримінації. У свою чергу, іммігранти повинні мати бажання інтегруватися у нове суспільство, в яке прибули, поважати його культуру. В наш час соціокультурні зміни, які виникають внаслідок імміграції, етнічних та релігійних конфліктів, спровоковують суспільство шукати найкращі варіанти національної співпраці [16, с. 44].

3.2 Тенденції розвитку та прогнози подолання міграційної кризи

Нинішню ситуацію в Європі називають другою «етнічною міграцією». Ця масова хвиля імміграції впливає на політичні, економічні та демографічні процеси європейських країн.

Міграційна криза у Європейському Союзі, можливо вже не і така гостра та й вона ще не втратила своїх позицій. На сьогодні при відсутності дієвого законодавчого інструменту формується криза використання ідеї «безпечної третьої країни». З однієї сторони, численні втрати, загублені життя й порушення прав мігрантів, а з іншої, економічні кризи країн-членів ЄС та різне застосування та розуміння нормативно-правових документів. Збройні конфлікти, екологічні катастрофи, економічна нестабільність надають головні причини і основний потік нелегальних мігрантів на теперешній й майбутній час. Комплексна та ефективна регуляція потоків біженців у Шенгенській зоні вимагає модернізації правових напрямків роботи [13].

Перша проблема в міграційній кризі це – Дублінські угоди.

З 2003 р. мігранти не можуть подати прохання на притулок в Європу у будь якій їм забажається країні, вони повинні вже дотримуватись Дублінської угоди. По даній угоді, біженець має право просити про притулок саме у тій країні, яку кордон перетнув перший раз. Проте, у країн-членів ЄС є право так званого права посередника, по якому вони можуть самостійно вирішувати чи брати до уваги прохання про надання притулку мігрантам. Іншою причиною порушень Дублінської угоди є недотримання соціальних стандартів проживання у іншій країні. Наприклад, у Італії не надавались потрібні умови для проживання мігрантів, таким чином Німеччина деякий час не повертала біженців до країни на фоні недотримання соціальних норм для проживання [3].

Наслідком Дублінських угод, стало те, що найбільша частка припадає по розподілу біженців на Італію і Грецію. Проте, в цих країнах організують наметові табори, які мають низькі гуманітарні стандарти. І це з урахуванням того, що Греція організовує в Егейському морі на островах центри по прийому біженців, а Італія починає створювати офіси по питанням мігрантів за межами Європейського Союзу. Логічно, що цим двум країнам не

подобається бути майже головними центрами ЄС для біженців. Вони жадають розвантажити свої території від мігрантів і потребують солідарності від інших країн-членів Європейського Союзу. Із негативних сторін можна виділити, що дана угода приводить до того, що країни ЄС, які є зовнішніми кордонами Європи, мають протидіяти величезній кількості мігрантів. Вже довго період часу Європейський Союз докладає зусиль щоб, домовитись про квоти на біженців. По цим квотам, кожен член Європейського Союзу має у разі міграційної кризи має прийняти певну кількість біженців в залежності від кількості жителів у його країні. Проте, країни Польщі, Чехії, Угорщини та Словаччини дають відпір у вимушеному прийнятті мігрантів, тому поки що дані квоти зазнають провалу на території ЄС [3].

Друга проблема це – розподіл біженців.

Для того, щоб краще розуміти принципи ЄС, дані норми потрібно поєднати з історією виникнення організації. Перший етап величезної міграції біженців починався після закінчення Другої світової війни. Женевська конвенція (Конвенція про статус біженців) була прийнята 28 червня 1951 р. Згодом виявилось, що у середині ХХ ст., такі величезні потоки мігрантів не були одноразовим явищем. Конвенція про статус біженців ввела низку прав для біженців. Біженцям надавалось право на навчання, право на надання робочого місця, право на безстроковий період залишатися у країні-члена ЄС. Так само, Женевська конвенція врегулювала стандартні норми поведінки з біженцями. У конвенції викладено, важливе право, що країни-члени не мають примусово повертати чи висилати осіб, які мають статус біженця до повернення на територію країни, де є можливість загрози свобод або життю осіб. На жаль, у теперішній час міграційна криза спонукає порушувати дані принципи, які затверджені у Конвенції. Наприклад, Італія влітку 2018 року не захотіла приймати корабель, у якому перебувало 450 біженців [13].

Європейський світ скаладався по принципу суворості кордонів та чітко окреслених територій кожної країни. Проте після появи «шенгену» у 1985

році працює Шенгенська угода за положеннями: відкритість всередині країни та закритість ззовні [33].

Що стосується реформування міграційної політики ЄС, на цей момент можна виділити наступні результати. По-перше, вдалося зміцнити контроль за зовнішніми кордонами та істотно скоротити число нелегальних мігрантів, які прибувають в ЄС: згідно з даними агентства Frontex, до 2018 р. масштаби нелегальної міграції скоротилися майже на 90%, в порівнянні з 2015 р. Крім того, завдяки введенню списку «безпечних країн», вдалося обмежити можливості для отримання притулку громадянам з відносно безпечних регіонів, що допомогло сконцентрувати основні зусилля ЄС на надання допомоги біженцям з Сирії, Іраку, Афганістану та інших країн, де внутрішньополітична ситуація несе в собі реальну загрозу для життя. Значно зменшити потік мігрантів, які прямують до Європи, допомогли і домовленості з третіми країнами, в саму першу чергу, з Туреччиною і Лівією, які взяли на себе частину відповідальності за надання допомоги біженцям [52].

Динаміку подання заяв для отримання притулку наведено у Додатку В [33].

Співпраця між країнами-членами ґрунтується на спільній довірі охорони кордону на основі Шенгенського кодексу. Труднощі виникли, перш за все, з Грецією як слабкою ланкою в системі приймання біженців та в забезпеченні безпеки південної ділянки кордону ЄС [4].

Негативною стороною почала проявлятися Шенгенська угода після величезної кількості незаконних мігрантів на кордонах Європейського союзу. Правові суперечності та незлагодженості у роботі системи, які викладені у Шенгенській угоді приводять до зіставлення права індивіда на вільний вибір проживання та хотіння держав-членів ЄС приймати біженців. Через те, що усі країни-члени ЄС не можуть дійти згоди по спільній політиці приймання

та розподілу біженців, окремі країни ЄС самостійно приймають рішення щодо мігрантів у своїх країнах не підтримуючи жодну із Конвенцій [13].

Європейські політики не намагалися зосередитись на стримуванні хвилі прибуття, звернувшись до факторів, які тягнуть людей до Європи або конфлікт, насильство та відсутність економічних можливостей виштовхують їх із своїх домівок. Більше того, ЄС та національні політики вирішили ігнорувати давні тріщини в європейській загальній системі притулку, включно з розподілом відповідальності за клопотання про надання притулку між державами-членами, які почали зростати перед обличчям зростаючих вимог до системи. Майже кожен куточок Європи відчував, що він обтяжений непропорційним тягарем: від прифронтових держав, таких як Італія та Греція (а пізніше, країн уздовж Західнобалканських шляхів), які були переповнені негайним прибуттям, до багатших країн, таких як Німеччина та Швеція, які виявились самими відповідальними за масовий непропорційний прийом біженців до країн Центральної та Східної Європи, які вперше зіткнулися з перспективою інтеграції мусульманських біженців. Прірва між державами-членами ніколи не здавалася ширшою. Початкове зосередження уваги на кризі в Центральному Середземномор'ї ще більше відвернуло увагу від того, що незабаром стане нульовою точкою: грецьких островів Егейського моря. Набагато коротший морський шлях з Туреччини до Греції (який сприяє все більшій кількості сирійців) у поєднанні з широкомасштабною нестабільністю в Лівії призвели до різкого зміни маршрутів контрабанд [50].

На тлі цього нового ландшафту країни Європи та інших країн повинні будуть добре подумати, як підійти до своїх обов'язків щодо захисту. Піддатися імпульсам звести більші паркани без одночасного усунення першопричин цих переміщень, що лише поглибить кишені контрабандистів, а не зменшить самі потоки. Більшість міркувань вказує на необхідність підходити до ситуацій біженців і мігрантів набагато більш комплексно, виходячи за рамки лише інструментів гуманітарної допомоги та надання

притулку. У більш зв'язаному та мобільному світі чекати вирішення проблеми, поки вона не досягне кордонів країни, не є життєздатним. У тому ж ключі забезпечення захисту більше не можна розглядати як суто національну відповідальність; відповіді, які мобілізують як фінансові, так і політичні ресурси на регіональному та глобальному рівнях, мають стати новою нормою [43].

Реакція Європейського Союзу протягом 2015 року була як повільною в оцінці природи виклику, так і повністю реактивною. Існує мало доказів довгострокового стратегічного планування, що відкриває розбіжності між Європейською комісією та державами-членами, а також між державами-членами щодо відповідної політики та розподілу «тягаря». Недалекоглядна зосередженість на моральній відповідальності (шляхом проведення пошуково-рятувальних операцій) і «тіньовий бокс», який є в основі спроби націлюватися на контрабандистів, коштував велику ціну: упущення важливої можливості діяти, коли міграційні процеси були ще керовані. Місяці тимчасових політичних рішень та внутрішньої ворожнечі призвели до екзистенційної кризи як для європейських інституцій, так і для деяких знакових досягнень Європейського Союзу, зокрема Шенгенської системи (яка поступово ліквідувала внутрішні кордони Європи). Оскільки довіра між державами-членами, а також між політичними органами на національному та на рівні ЄС продовжує руйнуватися, Європейський Союз виявив, що його спроможність реалізувати більш комплексну відповідь серйозно обмежена [50].

Виходячи з цього, можна зробити кілька висновків, аналізуючи основні тенденції формування та розвитку імміграційного законодавства деяких високорозвинених європейських країн, а також їх практичну діяльність у сфері імміграційної політики. Перш за все, імміграція як явище політичного та суспільного життя існує вже давно. Через різні обставини люди намагалися і будуть намагатися знайти «краще життя» за кордоном. По-

друге, аналіз показує, що на територію країн лише зі стабільною і квітучою економічною та фінансовою незалежністю допускаються іммігранти. І при цьому ж, ті країни зазвичай переслідують дуже практичні та водночас корисні цілі. Зараз сучасне міжнародне імміграційне законодавство та загальна імміграційна політика різних країн зазнають змін під впливом багатьох факторів, що впливають на імміграційний процес і це в наслідку несе за собою політичний і соціальний характер.

У майбутньому можна очікувати, що уряди держав, які відправляють та приймають мігрантів, будуть розглядати низку транснаціональних практик мігрантів із більшою увагою та втручанням політики. Зростання подвійного та множинного громадянства продовжуватиме перевіряти природу та охоплення національних держав. Технологічні зміни (особливо будівлі та розширення інфраструктури в країнах, що розвиваються) зробить все легшим і дешевшим обмінюватися ресурсами, включаючи грошові перекази, через кордони та на великі відстані. Асоціації рідних міст та інше діаспорні організації стали інституціолізованими до такої міри, що вони, ймовірно, будуть підтримуватися і, ймовірно, посилюватися, принаймні, протягом наступних кількох років. Як викладено з різноманітних джерел про глобалізацію, в даний час відбувається низка світових трансформацій через збіг сучасних соціальних, політичних, економічних і технологічних процесів. Багато з цих процесів глобалізації стимулюють і сприяють транснаціональним процесам мігрантів [55].

У більшості країнах ЄС вже почали процвітати ксенофобські та антиіммігрантські настрої. На сучасний стан, мігранти вже стають мішенями ксенофобних політиків та расистів. Причиною цього являється звинувачення у тому що, мігранти для них несуть проблему соціально-економічного характеру в країні знаходження. Існуючі напрями об'єднання і контролю мігрантів за культурними та соціальними відмінностями ставляться під сумнів. Різні видатні політики нашого часу, дійшли одностайної думки що,

Європі необхідно впровадження нових демографічних змін, тому що мультикультуризм вже набирає негативного впливу у державах [23].

Генеральний секретар Ради Європи, Турбйорн Ягланд повідомляв «як ми вже розуміємо, мультикультуралізм дозволяє паралельним громадам розвиватися всередині однієї держави... Це необхідно припинити» [23].

Протидією мультикультуризму можна впровадити так званий «інтеркультуралізм», він буде забезпечувати реалізацію прав кожного індивіда, без будь якої дискримінації. Якщо підтримуватись, концепції «інтеркультуралізму», то у суспільстві особи зможуть мати право на збереження і повагу до своєї культурної, релігійної і етнічної приналежності [23].

Для захисту кордонів Європейського Союзу від нелегальної міграції потрібно змінити курс міграційної політики у сторону використання більш радикальніших мір:

- 1) посилення прикордонного контролю шляхом утворення нових агентств і консультативних органів інститутів ЄС;
- 2) введення єдиної комплексної міграційної системи, яка буде брати під основу наявний договір між Європейським Союзом і Туреччиною, який би дозволив встановлювати співробітництво з державами, на території яких проходять нелегальні маршрути;
- 3) оптимізація по території Шенгенської зони єдиного візового режиму;
- 4) введення спрощеного інструменту перетину зовнішніх кордонів, задля появу більшого відсотку легальної міграції [7].

На теперішній час, криза знаходиться вже на стадії ескалації і система квотування не є такою необхідною, як її подає сам Європейський Союз. Політика має бути одностайною, тобто, комплексною і має за собою нести згоду усіх 28 держав-учасниць, які входять до ЄС. Безсумнівно, є і прогресивні зрушення у розв'язанні проблеми але зі сторони це виглядає лише як уявний тріумф організації. Робота Європейського Союзу не

принесла дієвих інструментів контролю за міграційними процесами та чітких рішень для вирішення кризи. Навіть, новий міграційний напрямок роботи ЄС не спромігся протидіяти гуманітарній кризі, яка з'явилась на Близькому Сході і у Північній Африці [19].

По дослідженням науковця А. І. Майданика можна виділити наступний висновок «...можливі наслідки міграційної кризи в ЄС можуть стати доволі непередбачуваними. Найближчим часом проблема інтеграції біженців в соціальне життя Європи буде однією із найскладніших для регулювання. Аналізуючи ситуацію останніх років, можна побачити, що багато мігрантів із Африки та Близького Сходу під впливом релігійного фундаменталізму створюють загрозу європейській безпеці всередині ЄС. На політичній арені загострилася проблема нелегальної міграції. ЄС умовно поділився на два табори: одні закривають кордони та вживають дії щодо безпеки у державі, інші ж, навпаки – надають притулок біженцям. Задля того, щоб вирішити проблему з величезними міграційними потоками в ситуації кризи, потрібно мати не лише загальний бюджет, спільну позицію, але необхідно мати й чітку комплексну середньострокову та довгострокову стратегію. Терористична загроза та міграційна криза змушують держави ЄС у короткостроковій перспективі реформувати Шенгенський кодекс про кордони з веденням необхідної комплексної систематичної перевірки громадян ЄС. ЄС потребує консенсусу для відходу від пошуку ситуативних рішень і вироблення довгострокової стратегії, яка полягатиме не лише в укріпленні морських кордонів, програмі переселення та впровадженні інтеграційних механізмів для тих, хто уже прибув в Європу, але і у розбудові та ресурсозабезпеченні цих механізмів в Туреччині, Лівані та Йорданії, щоб попередити міграцію в ЄС. Європейська комісія наполягає на виробленні єдиного переліку для ЄС як одного з елементів спільної політики. Саме тому ці питання потребують проведення подальших досліджень і вимагають залучення до їх вирішення експертів багатьох галузей» [19].

Дії, спрямовані на врегулювання міграційної кризи, дали змогу впродовж 2015–2017 рр. врятувати на морі 620 тис. життів. Чисельність загиблих та зниклих безвісти на Середземному морі значно зменшилася. Водночас 2 100 злочинців, які займалися незаконним переправленням мігрантів до Європи, було заарештовано, 387 човнів перемитників ліквідовано. Однак про кардинальну зміну ситуації говорити зарано. Причини міграційної кризи не зникли. У безпосередній близькості до ЄС тривають конфлікти, зокрема в Сирії. Країни першого притулку не в змозі забезпечити належний прийом біженців. Якщо в 2014 р. за межею бідності перебували 50 % сирійських біженців у Туреччині, Йорданії, Лівані, то в 2015 р. – уже 70 %. Тому очевидним є продовження міграційного тиску на Європу і необхідність через це рішуче змінювати всю систему міграційного менеджменту в ЄС [5, с.168].

В урегулюванні міграційних потоків, можна виділити, Канаду, яка виконала програми по розселенню біженців. Дані програми відповідають жорстким стандартам безпеки та окреслюють чіткі дії по медичному огляду, по соціальній та психологічній адаптації біженців. Окрім цього, канадці виконують детальні перевірки, задля перевірки роботи в різних державних структурах, пов'язаних із міграцією [15].

ЄС має вирішувати цю проблему більш конструктивно, а не ухилятися від проблеми, вони мають допомагати вирішувати причини переселення мігрантів. В будь якому випадку, існують рішення для поточної ситуації, незалежно від її масштабу. З минулого досвіду вже зрозуміло, що врегулювання міграційної кризи в країнах ЄС має бути комплексним, а міграційна політика європейських країн має враховувати всі важливі соціально-політичні, культурні та національні цінності. Європейські країни повинні об'єднатися, звернути увагу на власні проблеми та протистояти думці держав, які досить дружньо заохочують біженців до своїх країн. Невід'ємною частиною міграційної політики є соціальна політика

Європейського Союзу для успішної інтеграції іммігрантів, які прибувають до Європи. Відповідно до стандартів європейських біженців та шукачів притулку та їх адаптації до середовища перебування в країні перебування, головним має бути зменшення дискримінації, як одне із напрямків соціального захисту. Головним у цьому всьому є зміна плану набору та приєднання експертів до ринку праці ЄС, зокрема висококваліфікованих спеціалістів та їхніх сімей, а також підприємців та менш кваліфіковану робочу силу. Міграційний потік біженців на данному етапі розвитку населення залишається тягарем для ЄС. Через збільшення кількості біженців які перетинають європейські країни спровокувало кризові явища та почало загрожувати безпеці та похитнуло стабільність країн ЄС. Вирішення проблеми «міграційної кризи» в ЄС займає багато часу та зусиль, але процес цілком реальний для вирішення, варто лише встановити спільну позицію та чітку стратегію. Стратегія повина бути побудована на чітких діях ЄС для передбачення тенденцій розвитку міграційних процесів у довгостроковій перспективі.

Висновки

Міграція є складним соціальним явищем, і її наслідки безпосередньо впливають на безпеку у всьому світі. Велика кількість мігрантів і біженців, які в'їжджають до Європи, є викликом для всіх країн-членів ЄС. Єдиного пояснення вимушеної міграції немає, але важливу роль відіграють тривалі конфлікти в Сирії, Іраку та Афганістані, а також криза у Західній Африці. Залежно від регіону походження, часто існують різні основні фактори, такі як політичні, економічні та соціальні причини. З огляду на вище наведені факти можна сказати, що розвиток економічного співробітництва та глобалізаційні процеси відіграють значну роль у розвитку сучасного суспільства. На сьогодні міграція для людей має як позитивні, так й негативні наслідки і найближчим часом, якщо не подолати недоліки міграційної політики, то наслідки можуть стати доволі непередбачуваними. Адже сьогодні міграція набирає достатньо серйозних масштабів, сформулювалися нові види міграції, змінився її характер, з'являються нові елементи.

Міграційна криза та терористичні акти змушують ЄС кожен день зіткнутися з цілим комплексом проблем різного характеру. Проте проблема Європейського співтовариства у тому що, вони не відносяться до проблеми міграції комплексно, основні проблеми відкладають на потім. Через це усі реформи виглядають поверхнево і не використовуються належним чином. Міграційна політика європейських держав має врахувати усі важливі суспільно-політичні, культурні та етнічні цінності, оскільки нерегульованість цієї проблеми призводить до загострення міжетнічних та соціальних проблем. Ситуацію з величезними міграційними потоками можна вирішити комплексно, підключаючи та враховуючи усіх членів Європейського співтовариства. В ситуації міграційної кризи проблему з такими потоками мігрантів стратегія має будуватись поступово: потрібно мати загальний бюджет, спільну позицію й довгострокову стратегію для вирішення таких глобальних питань. Розроблена ЄС стратегія стримування

міграційної кризи за допомогою єдиної спільної політики надання притулку, посилення прикордонного контролю та суворішого управління потоками мігрантів у їх джерелах є визнанням того, що статус-кво є нестійким і потребує реформування. Здійснення політичних реформ, запропонованих Комісією ЄС, потребує політичного консенсусу від двадцяти восьми глав держав. Такий консенсус не може бути сформований, доки міграційний тягар нерівномірно покладається на прикордонні держави. Міграційна криза посилила вже існуючі доцентрові сили, викликані серйозними макроекономічними та ресурсними дисбалансами в ЄС. Останні події в кількох країнах-членах ЄС щодо ренаціоналізації політики, щодо контролю кордонів та інших заходів для захисту чи проектування національного суверенітету свідчать про те, що міграційний виклик становить більшу небезпеку для європейської інтеграції, ніж боргова криза.

Задля того, щоб інтеграція до країн-членів ЄС мала позитивний характер потрібно: зробити більш доступною освіту, допомогти з ринком праці і робочими місцями, охорони здоров'я та захищати від дискримінації. В наслідку іммігранти будуть мати бажання інтегруватися у нове суспільство, будуть поважати їхню традицію та культуру і це вже принесе країнам ЄС готовий людський капітал – виробничий ресурс. Тому для країн Європейського співтовариства потрібно навчитись долати недоліки у міграційній політиці, а не закривати очі на це та правильно використовувати позитивні наслідки для упорядкування міграційного простору. Нинішню ситуацію потрібно не просто переосмислювати, як криза для Європи, але й як можливість. Людський капітал біженців та інших мігрантів майже не фігурував у політичному та громадському дискурсі. На практиці, однак, вони неодмінно приносять навички, підприємницькі знання та здібності, які можуть допомогти подолати розриви на ринку праці та доходів, з якими стикаються багато країн ЄС у зв'язку зі старінням їхнього населення та зниженням народжуваності. Лідери бізнесу, включаючи промислову

федерацію Німеччини та Інститут директорів Великобританії, виступають за міграційну політику, яка задовольняє ці потреби, а нещодавній аналіз, проведений Управлінням з бюджетної відповідальності Великобританії, робить висновок, що «загалом міграція позитивно впливає на стійкість державних фінансів». Безсумнівно, що виклики, з якими стикаються європейські уряди в результаті нинішнього сплеску нелегальної міграції, є значними, але рішучі дії вже давно назріли. Юридично, практично та морально Європа має об'єднатися, щоб запровадити більш гуманну та ефективну міграційну політику.

Перспективними є подальше дослідження даного впливу міграції на суспільство в цілому і наслідки, які вона за собою принесе. Так як, зараз ми бачимо, що міграція набирає величезних масштабів і відтак потрібно не вирішувати проблеми зв'язані з міграцією, а навчитись правильно управляти нею. Безсумнівно, міграція і надалі буде зумовлена складними моментами узгодження та компромісів, але ці вже питання залишаються у компетенції національних урядів.

Список використаних джерел

1. 12 країн закликали ЄС прискоритись зі зміною політики щодо захисту зовнішніх кордонів. 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/10/9/7128813/>
2. Алгаш В., Піттель А. СУЧАСНА МІГРАЦІЙНА КРИЗА ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/12/62.pdf>
3. Бляйкер К., Хонякіна А. Законодавство ЄС щодо біженців: основні факти. 2018. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D1%94%D1%81-%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE-%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2-%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8/a-44215132>
4. Бондарчук В.В. Європейська міграційна криза та стабільність ЄС. 2016. С.28-31. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/2_2016/07.pdf
5. Бортник Н., Єсімов С., Мороз Н. Міграційні процеси: поняття, сутність, сучасний стан. 2017. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13306/12.pdf>
6. Висвітлення питань міграції. // Міжнародним центром із розвитку міграційної політики. 2021. С. 193. URL: https://www.icmpd.org/file/download/52785/file/MOMENTA%2520Manual_UA_WEB%2520%2528v.3%2529.pdf
7. Гайдук Н. І., Асірян С. Р. ЗАХИСТ КОРДОНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ВІД НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ. 2018. URL: <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/mnj_2018_9(3)__6.pdf

8. Гречук А. Шлях біженців – з Білорусі до Бранденбурга. DW. 2021.10.19. URL: <https://www.dw.com/uk/shliakh-bizhentsiv-z-bilorusi-do-brandenburha/a-59541974>

9. Дорош Л., Івасечко О. Особливості функціонування та виклики розвитку ЄС у близькій перспективі (2017-2018 pp.). *Humanitarian vision*. 2017. Vol. 3, Num. 1. С. 19-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2017_3_1_6

10. Європейська Конвенція про захист прав людини. 2020. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/european-convention-on-human-rights>

11. Кідлер М., Леонтьєва Я. Українська міграція у часи кризи: вимушена і трудова мобільність. 2015-2016. URL: <https://www.slideshare.net/EWBUkraine/ss-81416566>

12. Короленко Н. В., Петросян А. А. Міжнародна міграція робочої сили: причини та наслідки. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2021. №1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8515>

13. Коцепція «безпечної третьою країни» в умовах міграційної кризи ЄС. 11 листопада 2019. URL: <https://lexinform.com.ua/v-sviti/kontseptsiya-bezpechnoyi-tretoyi-krayiny-v-umovah-migratsijnoyi-kryzy-yes/>

14. Кухтик С.В., Деркаченко Ю.В. Імміграція та адвокація прав біженців і внутрішньо переміщених осіб : навчальний посібник. Харків, 2018. 396 с.

15. Лібанова Е.М. Населення України. Трудова еміграція в Україні / Е.М. Лібанова, О.В. Позняк. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2010. 233 с. URL: http://www.idss.org.ua/monografii/poznyak_2010.pdf.

16. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних конфліктів. *Політичні науки*. 2015.

Випуск 1. № 2. С. 41–45. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34280/1/7_41-45.pdf

17. Люди замерзають у лісах. Криза мігрантів на кордоні Польщі та Білорусі. 9 листопада 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59206809>

18. Люшневська Я. Угода Лукашенка та Путіна: «повзуча здача» суверенітету Білорусі чи «жодного прориву». 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59177727>

19. Майданик А. І. Міграційна криза в ЄС та її вплив на безпекову ситуацію у світі (European migrant crisis and its impact on the security situation in the world). *Наукові записки студентів та аспірантів*. Серія «Міжнародні відносини» (Вип.5). Острог: НУ «Острозька академія». 2020. С. 307-312. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/8294/1/35.pdf>

20. Максак Г. Інтеграційна гібридність відносин Білорусі та Росії. наслідки для України. 2020. URL: <http://fpp.com.ua/integratsijna-gibrydnist-vidnosyn-bilorusi-ta-rosiyi-naslidky-dlya-ukrayiny/>

21. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.

22. Мартинов А. Ю. Маастрихтський договір 1992. *Енциклопедія Сучасної України*: електронна версія / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=60173

23. Міграція та мігранти. 2021. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/migration>

24. Оржель О. Ю. Амстердамський договір 1997. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/Амстердамський_договір_1997

25. Панченко Ю. Стратегія гопників: як Лукашенко та Путін атакують Європу. *Європейська правда*. 15 листопада 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/11/15/7130295/>
26. Польща розглядає варіант повного закриття кордону з Білоруссю. *Укрінформ*. 21 листопада 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3354740-polsa-rozgladae-variant-povnogo-zakritta-kordonu-z-bilorussu.html>
27. Посібник з європейського антидискримінаційного права – Люксембург: Видавничий дім Європейського Союзу, 2011. (Українське видання: ТОВ «К.І.С.», 2013.). 193 с. URL: <https://rm.coe.int/1680099a18>
28. Про Раду Європи. 2020. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/the-coe/about-coe>
29. Рада Європи. 2011. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/cm0.html?_m=publications&_t=rec&id=101546
30. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. 2006. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rovenchak_vyznachennia.pdf
31. Російсько-Білоруські відносини в сфері політики і економіки. 2021. URL: <https://ukr.agromassidayu.com/rossijsko-belorusskie-otnosheniya-v-sfere-politiki-i-ekonomiki-news-619621>
32. Серова І. І. Регулювання міграційних процесів на рівні Ради Європи: актуальні напрямки та шляхи розвитку. *Право і суспільство*. 2012. №2. С. 64-68. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/2_2012/14.pdf
33. Солодько А., Фітісова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. 2016. URL: <https://cedos.org.ua/researches/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky/>
34. Союзна держава Республіки Білорусь і Російської Федерації в системі геостратегічних пріоритетів Білорусії. 2018. URL:

<https://elibrary.ivinas.gov.ua/4659/1/Soiuzna%20derzhava%20Respubliky%20Bilorus.pdf>

35. Стряпко І. Криза біженців на білорусько-польському кордоні. Погляд з Німеччини. 12 листопада 2021. URL: https://zaxid.net/kriza_bizhentsiv_na_bilorusko_polskomu_kordoni_poglyad_z_nimechchini_n1530168/amp

36. Танчин І. З. Соціологія: навч. посіб. і доп. Київ: Знання, 2008. 184 с. URL: <http://gmu.ks.ua/wp-content/uploads/2019/09/Sotsiologiya-uchebnik.pdf>

37. Файсал М. Л. Міграційна криза в суспільстві Євросоюзу внаслідок політики мультикультуралізму. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2018. №6. С. 70-74. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/6_2018/16.pdf

38. Черняк Є. О. Міжнародна трудова еміграція та «відтік мізків»: економічне обґрунтування еміграції з України. *Економіка та держава*. 2015. №5. С.120-123. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2015/28.pdf

39. Чи втратить Білорусь суверенітет після угоди з Путіним. *Українська правда*. 11 вересня 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/09/11/7127674/>

40. Шенгенська угода. 2021. URL: <https://www.jnsn.com.ua/h/0614P/>

41. Шенгенській угоді виповнюється 35 років. 2020. URL: https://www.utg.net.ua/news/shengensk%D1%96j_ugod%D1%96_vipovnyuetsya_35_rok%D1%96v

42. Які маршрути для мігрантів найстрашніші? BBC NEWS. Україна. 21 квітня 2015. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/04/150421_vj_migrant_deaths_it

43. Banulescu-Bogdan N., Fratzke S. Europe's Migration Crisis in Context: Why Now and What Next? September 24. 2015. URL:

<https://www.migrationpolicy.org/article/europe%E2%80%99s-migration-crisis-context-why-now-and-what-next>

44. Commissioner for human rights positions on the rights of migrants in an irregular situation. Strasbourg, 24 June 2010. URL: <https://rm.coe.int/16806db7f5>

45. Frontex. Who we are? 2021. URL: <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/foreword/>

46. Glossary about migration. URL : http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/serial_publications/Glossary_eng.pdf

47. International Migration statistics. 2021. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/migr_immi_esms.htm

48. Laubenthal B. Introduction: Labour migration in Europe: Changing policies – changing organizations – changing people. *International Migration*. 2017. Vol. 55. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/imig.12408>

49. Moshes A., Nizhnikau R. Forever Together? Relations Between Moscow and Minsk After the Belarusian Revolution of 2020. *Ponars Eurasia*. September 2, 2021. URL: <https://www.ponarseurasia.org/forever-together-relations-between-moscow-and-minsk-after-the-belarusian-revolution-of-2020/>

50. Papademetriou G. D. Migration Crisis Tests European Consensus and Governance. December 18, 2015. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/migration-crisis-tests-european-consensus-and-governance>

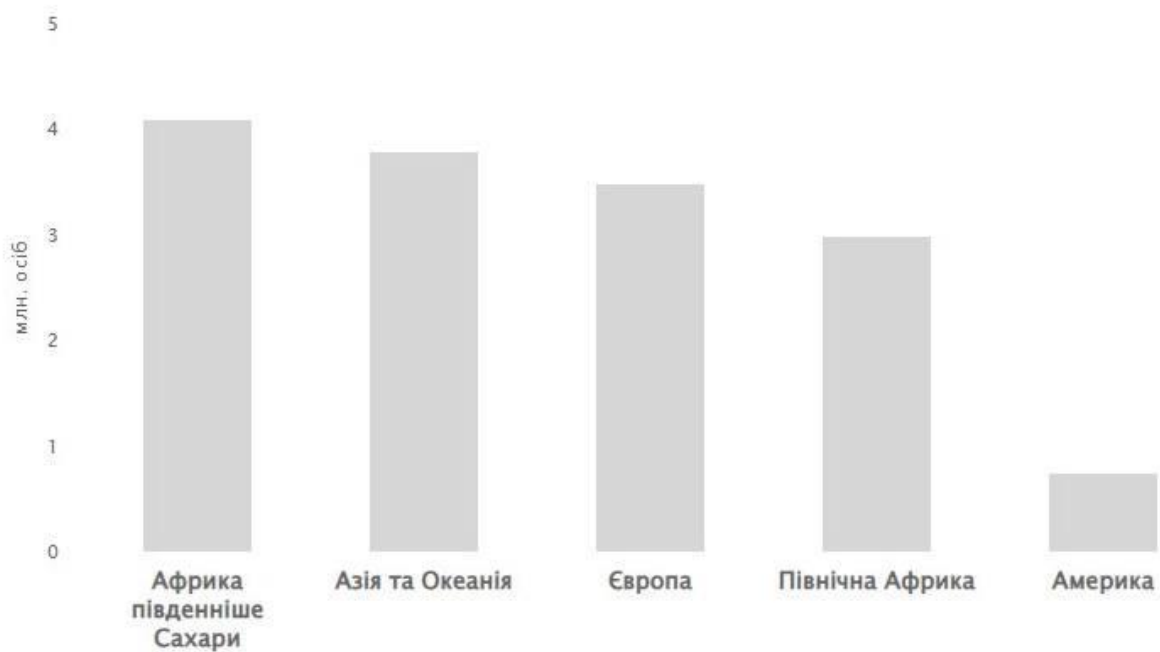
51. People on the move: migration and mobility in the European Union. Belgium: Bruegel, 2018. Blueprint series 28. Volume XXVIII. 190 p. URL: https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2018/01/People_on_the_move_ONLINE.pdf

52. Raczyński R. Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*. 2015. Nr.2. S.13-30. URL: https://btip.ka.edu.pl/pdf/btip_2015-2_Raczynski.pdf
53. Samorukov M. Russia-Belarus Integration: Why Moscow Gained So Little. 2021. URL: <https://carnegie.ru/commentary/85722>
54. Scalia G. European migrant crisis, last measures of the EU policy on migration. 2016. URL: <http://mediterraneanaffairs.com/european-migrantcrisis-last-measures-of-the-eu-policy-on-migration/>
55. Vertovec S. Migrant transnationalism and modes of transformation. *International migration review*. 2004. Vol. 38. № 3 (Fall). P. 970-1001. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.468.4239&rep=rep1&type=pdf>
56. Young J. Brain Drain. 2021. URL: https://www.investopedia.com/terms/b/brain_drain.asp

ДОДАТКИ

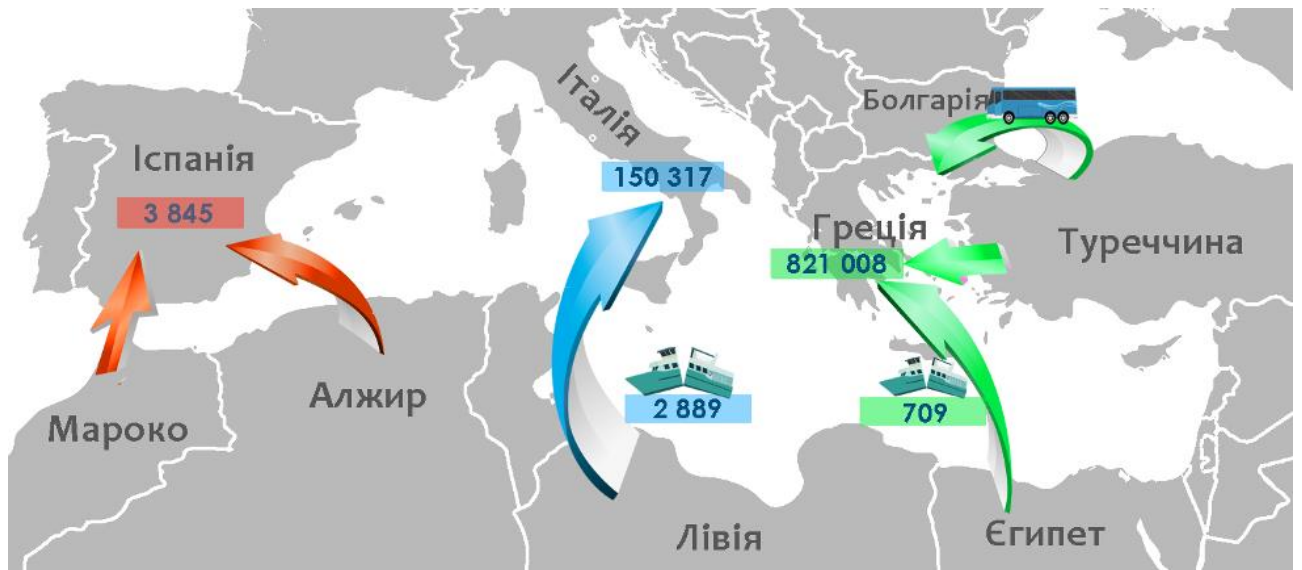
Додаток А

Рис. Д 3.1 Розподіл біженців за регіонами світу, млн

Додаток Б

Рис. Д. 3.1 Міграційні коридори

Додаток В

Рис. Д. 3.2 Динаміка подання заяв для отримання притулку в ЄС

